

เสรีภาพในการเล่นมุกตลก ระบอบอาณานิคม และผู้อยู่ในสถานะรอง: การล้อเลียน
ผู้มีความหลากหลายทางเพศและพื้นที่สีเทาของกฎหมาย
Freedom to Joke, Humor Regime, and the Subaltern: Mockery of
LGBTQIAN+ and the Legal Gray Zone

พลิชฐ์ โฆษิตชัยพิทักษ์¹

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Pasit Khositchaiphithak

Faculty of Law, Chiang Mai University

E-mail: pasit.k19@gmail.com

Received: March 2, 2026; Revised: May 19, 2026; Accepted: May 27, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการฉายให้เห็น “พื้นที่สีเทาของกฎหมาย” เกี่ยวกับการกำกับความตลกขบขันในสังคมไทย โดยการใช้วิธีวิทยาแบบสหวิทยาการอันเป็นการใช้ฐานคิดกฎหมายและมนุษยศาสตร์ เพื่อนำเสนอประเด็นความขัดแย้งระหว่างเสรีภาพในการเล่นมุกตลกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงออกกับการกำกับการเล่นมุกตลกเพื่อล้อเลียนกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศซึ่งเป็นกลุ่มผู้อยู่ในสถานะรองผ่านระบอบอาณานิคมในสังคม ทั้งนี้ เพื่อชี้ว่าในขณะที่ระบอบอาณานิคมทำหน้าที่กำกับความตลกขบขันเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว และเปิดพื้นที่ให้เสียงของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศปรากฏขึ้น แต่ก็สะท้อนความล่าช้าของกฎหมายในสถานะที่อารมณ์ความรู้สึกของคนในสังคมเกี่ยวกับการล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเพื่อกำกับการแสดงออกดังกล่าว

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “มุก(ไม่)ตลกกับความ(ไม่)ชอบด้วยกฎหมาย: เส้นขอบฟ้าของมุกตลกกับเสรีภาพในการแสดงออกในกฎหมายไทย” หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คำสำคัญ: กฎหมายและมนุษยศาสตร์, เสรีภาพในการเล่นมุกตลก, ระเบียบอารมณ์ขัน, ผู้มีความหลากหลายทางเพศ, ผู้อยู่ในสถานะรอง

Abstract

This article seeks to illuminate the “legal gray zone” surrounding regulations of humor in Thai society by advancing an interdisciplinary methodological framework through the critical lens of the law and humanities paradigm. It exhibits tensions arising from freedom to joke, a component of freedom of expression, and the regulations of joke targeting LGBTQIAN+, also known as the subaltern group, through the humor regime.

The article argues that while the humor regime regulates jokes targeting LGBTQIAN+ and has enabled an emergence of the voice of the voiceless, it also reflects that the law is behind social change in a context where social emotions towards mockery of LGBTQIAN+ have changed, since there are no laws regulating such expressions.

Keyword: Law and Humanities, Freedom to joke, Humor regime, LGBTQIAN+, Subaltern

1. บทนำ

“อารมณ์ขันเป็นแง่มุมหนึ่งของอิสรภาพ หากปราศจากอารมณ์ขัน
แล้ว อิสรภาพก็ไม่อาจดำรงอยู่ได้เลย”

- Malcolm Muggeridge²

วลีข้างต้นทำให้ผู้เขียนตั้งคำถามต่ออารมณ์ความรู้สึกที่เรียกว่า “อารมณ์ขัน” (humor)³ ซึ่งเป็นวัตถุแห่งการศึกษาที่นักวิชาการในศาสตร์ต่าง ๆ ให้ความสนใจ ไม่ว่าจะเป็นวาทศิลป์ การสื่อสาร อรรถศาสตร์ จิตวิเคราะห์ ปรัชญา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา มนุษยศาสตร์ วรรณคดี และกฎหมาย ดังปรากฏในวารสารวิชาการ เช่น *Humor: International Journal of Humor Research* ซึ่งรวบรวมงานศึกษาด้านอารมณ์ขันไว้อย่างเป็นระบบ⁴

อารมณ์ขัน ถือเป็นปรากฏการณ์ทางอารมณ์ที่ปรากฏผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เช่น สื่อสังคม บทสนทนา ข่าวสาร ภาพยนตร์ วรรณกรรม ศิลปะ การเมือง ศาสนา อารมณ์ขันจึงเป็นส่วนสำคัญของชีวิต เพราะมนุษย์มักใช้อารมณ์ขันเพื่อเล่าเรื่อง เปิดเผย หรือแสดงออกซึ่งเรื่องราวที่เห็นว่าน่าขบขัน และมักใช้อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือเพื่อฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมบางประการเพื่อความบันเทิง มุกตลกหรือเรื่องตลกขบขันจึงเป็นผลผลิตจากอารมณ์ขันของมนุษย์

ปัจจุบัน หลักฐานในสื่อสังคมได้แสดงการไม่ยอมรับพฤติกรรมการล้อเลียนเชิงตลกขบขันที่เรียกกันติดปากว่า “บูลลี่” ซึ่งมีกระทำได้ด้วยการสื่อสารผ่านกลวิธีเล่าเรื่องให้ตลกขบขันด้วยมุกตลก ปรากฏการณ์นี้ทำให้ต้องตั้งคำถามว่า สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมที่มีความศิวิไลซ์ในเรื่อง

² Andrew Stott, *Comedy: The New Critical Idiom* (New York, NY: Routledge, 2005), 97.

³ ผู้เขียนเห็นว่า หากแปลคำว่า “Humor” ว่า “อารมณ์ขัน” อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่า หมายถึงอารมณ์ความรู้สึกที่แสดงออกผ่านการยิ้มหรือการหัวเราะ ซึ่งไม่ควรเข้าใจเช่นนั้นเพียงอย่างเดียว แต่ต้องหมายรวมถึงการแสดงออกต่อสิ่งที่ตนเองคิดว่าน่าตลกขบขันด้วย อารมณ์ขันจึงเป็นทั้งอารมณ์เชิงกระทำการ (เช่น การแสดงออก) และเป็นอารมณ์เชิงตอบสนอง (เช่น การยิ้ม การหัวเราะ)

⁴ Laura E. Little, “Regulating Funny: Humor and the Law,” *Cornell Law Review* 94, no. 5 (July 2009): 1239-1240.

การเล่นมุขตลกบางประเภทหรือไม่ โดยเฉพาะมุขตลกที่มีลักษณะเป็นการดูถูกเหยียดหยามหรือล้อเลียนอัตลักษณ์ของกลุ่มบุคคลหนึ่งบุคคลใด หรือเป็นการเหมารวม มือคติ หรือแสดงความเกลียดชังซึ่งอาจไม่ได้รับการยอมรับอีกต่อไป ดังที่ ธเนศ วงศ์ยานนาวา เคยกล่าวว่า เรื่องตลกขบขันเป็นเรื่องที่คนที่มีความคิดหรือความเชื่อเหมือนกันจะหัวเราะ ส่วนคนที่ถูกหัวเราะเยาะหรือถูกล้อเลียนจะไม่รู้สึกตลกไปด้วย ทั้งเสียงหัวเราะยังอาจนำไปสู่ความโกรธของอีกกลุ่ม เพราะบ่อยครั้งมีลักษณะเป็นการกดสถานะของอีกฝ่ายให้ด้อยลง และทำร้ายจิตใจและความรู้สึกของอีกฝ่าย “อารมณ์ขันจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าขันเสมอไป”⁵

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ข้อสังเกตของ Francis Bacon⁶ ว่า

“สำหรับคำพูดตลกจะมีบางสิ่งบางอย่างที่ควรได้รับการยกเว้นไม่ตกเป็นเป้าหมายไว้บ้าง ได้แก่ ศาสนา กิจการของรัฐ คนที่มีชื่อเสียงหรือบุคคลที่สำคัญ ภาระหน้าที่หรือธุรกิจที่สำคัญ หรือสถานการณ์ใด ๆ ที่สมควรจะได้รับความสงสารหรือเห็นอกเห็นใจ”

อาจเป็นจริงก็ได้ แต่ Michael Billig เคยกล่าวว่า สิ่งที่ Bacon เห็นว่าควรได้รับการยกเว้นไม่ตกเป็นเป้าหมายของความตลกขบขัน กลับไม่ได้รับความคุ้มครองในปัจจุบัน เนื่องจากประเด็นหรือบุคคลเหล่านั้นมักตกเป็นเป้าหมายของการเล่นมุขตลกเสมอ โดยเฉพาะสิ่งที่พึงได้รับความสงสารหรือเห็นอกเห็นใจกลับกลายเป็นเรื่องตลกขบขัน⁷

เมื่อพูดถึงหัวข้อมุขตลกและอารมณ์ขันแล้ว ในบริบทต่างประเทศ การดูถูกเหยียดหยามล้อเลียนเสียดสีปรากฏการณ์ต่าง ๆ ด้วยอารมณ์ขันและมุขตลก และมักถูกโจมตีว่าไม่เหมาะสมเนื่องจากมีการนำเนื้อหาบางเรื่องที่ไม่ควรล้อเลียนมาล้อเลียนอย่าง *Family Guy* ผู้กำกับแถลงว่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2562 จะเลิกเล่นมุขตลกเกี่ยวกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเนื่องจากปัจจุบันสังคมไม่อาจยอมรับได้แล้ว⁸

⁵ ธเนศ วงศ์ยานนาวา, *ว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (On Multiculturalism): ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ ชุดงานวิชาการ, 2560), 154.

⁶ Francis Bacon, *The Essays* (United States: Nuvison Publications, 2009), 76.

⁷ Michael Billig, *Laughter and Ridicule: Towards a Social Critique of Humour* (London: SAGE Publications Ltd, 2005), 14.

⁸ Ben Weiss and Kennedy Homan, “Family Guy will no Longer be Making Jokes Around the LGBT

ในบริบทของสังคมไทย การเล่นมุกตลกเพื่อล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศนับเป็นประเด็นหนึ่งที่อยู่ในความสนใจของสังคมในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดหรือผู้ที่ใช้อารมณ์ขันกับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศซึ่งกลุ่มผู้ถูกล้อเลียน จะพบว่า ที่ผ่านมากลุ่มดังกล่าวถูกควบคุมและกดทับความชอบธรรมในการแสดงออกทางเพศวิถี และถูกทำให้กลายเป็นอื่นผ่านกลุ่มผู้มีอำนาจ สื่อ และมุกตลก และไม่สามารถนิยามอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะมุกตลกซึ่งเป็นเครื่องมือในการตีตรา สร้างอคติหรือภาพเหมารวมให้แก่กลุ่มดังกล่าว และการสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียม แต่ปัจจุบัน นอกจากจะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงในประเด็นนี้ได้อย่างชัดเจนที่สุดในแง่ที่สังคมตระหนักว่า การเล่นมุกตลกเพื่อล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงกระทำแล้ว กรณีดังกล่าวยังสะท้อนว่า เสียงของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศปรากฏขึ้นมาในสังคมในลักษณะที่พวกเขาสามารถนิยามอัตลักษณ์ของตนเองได้มากกว่าที่เคยเป็นมาซึ่งสัมพันธ์กับชุดความรู้ความจริงในสมัยนี้ สิ่งนี้สะท้อนการทำงานของวาทกรรมในฐานะอำนาจนำแบบใหม่และเสียงของผู้ไร้เสียงเกิดขึ้นในสังคม

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเชื่อว่า มุกตลกและอารมณ์ขันเป็น “วัตถุติบ” ที่พึงได้รับการศึกษาโดยมีผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นวัตถุแห่งการศึกษาซึ่งถือเป็นกลุ่มผู้อยู่ในสถานะรองในสังคม ทั้งนี้ ในทางกฎหมาย อารมณ์ความรู้สึกจะถูกให้ค่าต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งเท่านั้น และอารมณ์ความรู้สึกที่กฎหมายรับรองยังคงกลายเป็นเรื่องของกฎหมายโดยแท้ยิ่งด้วย⁹ เมื่อพิจารณาอารมณ์ความรู้สึกอย่างอารมณ์ขันแล้ว ไม่ปรากฏบทบัญญัติที่เกี่ยวกับอารมณ์ความรู้สึกดังกล่าวว่าแสดงออกได้เพียงใด ผู้เขียนจึงเชื่อว่า การศึกษามุกตลกและอารมณ์ขันในเชิงกฎหมายและมนุษยศาสตร์จึงมีคุณค่าในทางวิชาการ โดยเฉพาะในการค้นหาขอบเขตของเสรีภาพในการเล่นมุกตลกซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงออกว่ากระทำได้เพียงใดในบริบทสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปและในบริบทของกฎหมายสิทธิมนุษยชน

Community,” Metea Media, accessed February 23, 2026, <https://meteamedia.org/13525/entertainment/family-guy-will-no-longer-be-making-jokes-around-the-lgbt-community/>.

⁹ กฤษณ์พชร โสมณวัตร, “พิพากษารมณ: ระบุบทกฎหมายแห่งความรู้สึกเดือดร้อนรำคาญของชนชั้นกลางไทย,”

ใน *อารมณ์ความรู้สึกชนชั้นกลางไทยในคืนวันที่ผันแปร*, บรรณาธิการโดย สายชล สัตยานุรักษ์ (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), 2566), 114.

ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงเริ่มตั้งข้อกังขาต่อวลีข้างต้นว่า อารมณ์ขันโดยเฉพาะที่มีลักษณะเป็นการล้อเลียนอัตลักษณ์ของกลุ่มบุคคลหรือบุคคลใดอาจไม่ใช่มิติหนึ่งของอิสรภาพก็ได้ จึงไม่ใช่สิ่งที่ผู้กระทำสามารถกระทำได้อย่างไร้ขอบเขต เพราะผู้กระทำไม่สามารถที่จะกระทำการตามอำเภอใจได้

บทความนี้จึงต้องการอภิปรายให้เห็นมุมมองดังกล่าวข้างต้นเกี่ยวกับการที่สังคมกำกับการแสดงออกที่มีลักษณะเป็นการเล่นมุขตลกเพื่อล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศ การที่เสียงกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเกิดขึ้นในสังคม และการค้นหาขอบเขตของเสรีภาพในการเล่นมุขตลกเพื่อล้อเลียนกลุ่มดังกล่าวว่ากระทำได้เพียงใด เพื่อสุดท้าย เสนอว่า มีพื้นที่สีเทาของกฎหมายระหว่างการทำกับความตลกขบขันโดยสังคมและโดยกฎหมายหรือไม่

2. งานศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดระบอบอารมณ์ขัน ผู้อยู่ในสถานะรอง และความถูกต้องทางการเมือง

ส่วนนี้เป็นการทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด โดยแบ่งออกเป็นสามส่วน ซึ่งจะจะเป็นฐานคิดที่สำคัญในการอภิปรายปัญหาทางกฎหมายในตอนท้ายบท โดยในขณะที่มีโนทัศน์ว่าด้วยผู้อยู่ในสถานะรองสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงสถานะของกลุ่มบุคคลหนึ่งในสังคมจากการถูกกดทับไปสู่การปรากฏตัวขึ้นในพื้นที่สังคม ซึ่งสัมพันธ์กับวาทกรรมในแต่ละช่วงเวลา และแนวคิดวาทกรรมจะเปิดเผยให้เห็นอำนาจที่กำกับบรรทัดฐานทางสังคมในแต่ละช่วงเวลาว่าสามารถหรือไม่สามารถทำได้ ใดได้ ขณะเดียวกัน แนวคิดความถูกต้องทางการเมืองซึ่งทำงานอยู่ใต้ระบอบวาทกรรมในลักษณะเสริมบทบาทในการจัดพฤติกรรมบางอย่างในลักษณะการทำให้รู้สึกว่าจะต้องมีหน้าที่ ซึ่งเมื่อวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดของเสรีภาพในการแสดงออกและความตลกขบขันในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว จะสะท้อนให้เห็นพื้นที่ทางกฎหมายที่ยังมีความล้าหลังในการกำกับพฤติกรรมความตลกขบขัน ซึ่งจะอภิปรายต่อไปข้างหน้า

2.1 มโนทัศน์ว่าด้วยผู้อยู่ในสถานะรอง (Subaltern Theory)

มโนทัศน์ว่าด้วยผู้อยู่ในสถานะรอง (Subaltern Theory) เป็นแนวคิดสายหลังอาณานิคม มุ่งศึกษาการมองโลกจากข้างล่างเพื่อผลิตงานให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในคุณค่าหรือเงื่อนไขบาง

ประการที่มีอยู่ในสังคม¹⁰ หรือเปลี่ยนทัศนคติ วิธีคิด หรือความประพฤติของคนในสังคมเพื่อความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมและยุติธรรมระหว่างบุคคลที่แตกต่างผ่านการสร้างและผลักดันองค์ความรู้แบบอื่นเข้าสู่โครงสร้างอำนาจของสังคม ถือเป็นแนวคิดที่ท้าทายระเบียบของโลก เพราะเป็นแนวคิดที่นอกจากเรียกร้องให้เกิดความเท่าเทียมและความเป็นอยู่ที่ดี ยังเป็นภัยต่ออำนาจและความเป็นอภิสิทธิ์ของชนชั้นนำ โดยมุ่งปฏิเสธการยอมรับ “สถานะที่เหนือกว่า” ที่มีอยู่ในสังคมหนึ่ง¹¹

Antonio Gramsci (ซึ่งใช้นามแฝงว่า Giovanni Masci¹²) ต้องการเปิดโลกทัศน์แห่งการศึกษาประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ดังปรากฏจากบทความเรื่อง *What is to be Done?* (1923) ซึ่งเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถามว่า เหตุใดชนชั้นแรงงานในประเทศอิตาลีถึงแพ้ฝ่ายเผด็จการในช่วง ค.ศ. 1920 โดย Gramsci ตั้งข้อคิดที่ท้าทายว่า ที่เป็นเช่นนั้นเพราะสังคมไม่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชนชั้นแรงงานในประเทศอิตาลี ทำให้ขาดความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างของสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ความรู้ที่พวกเขาเป็นใครและต้องการอะไร ไม่รู้สภาพปัญหาที่กำลังเผชิญ และไม่รู้ว่าควรต่อสู้กับชนชั้นนำในประเด็นใด¹³

สำหรับ Gramsci ผู้อยู่ในสถานะรองคือ บุคคลที่ถูกกีดกันออกจากอำนาจของรัฐ¹⁴ ในบทความ *Gramsci Cannot Speak* (2002) Green เสนอว่า ในระยะแรก Gramsci ใช้คำว่า “Subaltern” ในความหมายตามตัวอักษร กล่าวคือ ทหารในกองทหารที่เป็นรองหรืออยู่ภายใต้อำนาจของนายร้อย นายพัน และนายพล ภายหลังขยายความหมายให้ครอบคลุมถึงบริบทที่ไม่เกี่ยวกับทางทหารเพื่อสื่อถึงบุคคลใด ๆ ที่อยู่ในตำแหน่งที่เป็นรองหรือมีสถานะที่ด้อยกว่า อันเป็น

¹⁰ Robert J. C. Young, *Post-Colonialism: A Very Short Introduction* (New York: Oxford University Press Inc., 2003), 20.

¹¹ Ibid., 6-7.

¹² Derek Boothman, “The Articles by Gramsci Published in English in International Press Correspondence,” *International Gramsci Journal* 1, no. 3 (2011): 23.

¹³ Antonio Gramsci, *Selections from Political Writings (1921-1926)*, ed. And trans. Quintin Hoare (London: Lawrence and Wishart Ltd., 1978), 169-172; Guido Liguori, “Conceptions of Subalternity in Gramsci,” in *Antonio Gramsci: Critical Explorations in Contemporary Political Thought*, ed. Mark McNally (United Kingdom: Palgrave Macmillan, 2015), 118; 124.

¹⁴ Raka Ray and Smitha Radhakrishnan, “The Subaltern, the Postcolonial, and Cultural Sociology,” in *Handbook of Cultural Sociology*, eds. John R. Hall, Laura Grindstaff, and Ming-Cheng Lo (New York, NY: Routledge, 2010), 35.

การเชื่อมโยงตำแหน่งหรือสถานะที่เป็นรองเข้ากับชนชั้นทางสังคม ซึ่งเมื่อบุคคลนั้นอยู่ในกลุ่มหรือชนชั้นทางสังคมที่เป็นรอง บุคคลนั้นย่อมเป็นผู้อยู่ในสถานะรอง และต้องตกอยู่ภายใต้อำนาจหรือกฎเกณฑ์ของชนชั้นนำ เช่น ทาส ขาวนา กลุ่มศาสนา ผู้หญิง เชื้อชาติที่แตกต่างกัน กรรมกรหรือคนงาน แรงงานอุตสาหกรรม¹⁵ หรือชนชั้นใดที่ถูกเอารัดเอาเปรียบหรือขูดรีด¹⁶

ในทำนองเดียวกัน สันติ เล็กสกุล อธิบายว่า เป็นกลุ่มคนหรือคนที่ถูกรอบงำด้วยอำนาจนำของชนชั้นนำที่ต้องยอมรับว่า สถานะของพวกเขาถูกกำหนดให้อยู่ข้างล่างโครงสร้างทางอำนาจในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของอำนาจดังกล่าว ทำให้พวกเขาไร้เสียงแต่ไม่ถาวร เพราะพวกเขาสามารถต่อรองและหลุดพ้นจากโครงสร้างอำนาจที่กำหนดสถานะของพวกเขาได้¹⁷

แนวคิดของ Gramsci มีอิทธิพลอย่างมากโดยเฉพาะในประเทศอินเดีย ทำให้ในช่วงปลายปี ค.ศ. 1970 กลุ่มนักเขียนประวัติศาสตร์ชาวอินเดียในสหราชอาณาจักรรวมตัวกันเพื่อตีพิมพ์หนังสือ *Subaltern Studies (Volume 1)* ที่เป็นหนังสือรวมบทความเกี่ยวกับงานศึกษาผู้อยู่ในสถานะรอง มีความมุ่งหมายเพื่อทำการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์โดยมีผู้อยู่ในสถานะรองเป็นวัตถุแห่งการศึกษา¹⁸ เช่น กลุ่มงานศึกษาผู้อยู่ในสถานะรองศึกษา (Subaltern Studies Collective) ที่บุกเบิกโดย Ranajit Guha และยังมีงานศึกษาที่มีอิทธิพลของ Gayatri Chakravorty Spivak¹⁹

Guha ศึกษาโมทัศน์นี้ผ่านแนวคิดของ Gramsci เป็นสำคัญ²⁰ โดยอธิบายคำว่า “Subaltern” ตาม *Concise Oxford Dictionary* ว่า เป็นผู้อยู่ในสถานะที่เป็นรองหรือในสถานะที่ด้อยกว่า หรือที่ Guha เรียกว่า “ในสถานะที่ต่ำกว่า” (“of inferior rank”) ซึ่งเป็นคำที่ใช้เพื่อสะท้อนคุณลักษณะทั่วไปของบุคคลที่เป็นรองในบริบทต่าง ๆ ของสังคม เช่น วรรณะ ชนชั้น อายุ

¹⁵ Marcus E. Green, “Gramsci Cannot Speak: Presentations and Interpretations of Gramsci’s Concept of the Subaltern,” in *Rethinking Gramsci*, ed. Marcus E. Green (New York, NY: Routledge, 2011), 68-69; Liguori, “Conceptions of Subalternity in Gramsci,” 127.

¹⁶ Aijaz Ahmad, “On Post Modernism,” *The Marxist* 27, no. 1 (January - March 2011): 32.

¹⁷ สันติ เล็กสกุล, “‘ผู้ไร้เสียง’ ในทัศนะของ กยาทรี จักรวรรที สปิวัค,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, สาขาวิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557), 26-27.

¹⁸ Ray and Radhakrishnan, “The Subaltern, the Postcolonial, and Cultural Sociology,” 35.

¹⁹ Green, “Gramsci Cannot Speak,” 81.

²⁰ Samraghni Bonnerjee, “Introduction: Subaltern Women’s Resistance,” in *Subaltern Women’s Narratives: Strident Voices, Dissenting Bodies*, ed. Samraghni Bonnerjee (New York: Routledge, 2021), 3.

เพศ ตำแหน่ง²¹ และเปิดพื้นที่ให้สามารถมองและให้ความสนใจกลุ่มบุคคลที่ถูกกีดกัน ถูกทำให้เป็นชายขอบ หรือถูกทำให้ไร้อำนาจได้กว้างขึ้น เพราะไม่ได้จำกัดเฉพาะบริบททางชนชั้น แต่ครอบคลุมถึงวรรณะ เพศสภาพ ตำแหน่งการงาน²² ศาสนา และวัฒนธรรม²³

สิงห์ สุวรรณกิจ อธิบายว่า งานศึกษาเกี่ยวกับผู้อยู่ในสถานะรองเป็นวิธีศึกษาเพื่อทำความเข้าใจ “คนที่อยู่ข้างล่างของสังคม” หรือ “คนที่อยู่ใต้ทุนของสังคม”²⁴ ซึ่งในบทความเรื่อง *งานศึกษาผู้อยู่ในสถานะรอง* (2558) สิงห์ สุวรรณกิจ ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับคำแปลว่า ในแวดวงวิชาการไทย มีการใช้คำแปลของ “the subaltern” อย่างหลากหลาย เช่น ผู้ถูกกดขี่ ผู้ถูกปกครอง ผู้ถูกกดขี่ ผู้ไร้เสียง คนข้างล่าง คนด้อยโอกาส คนชายขอบ ซึ่งไม่ผิด แต่ก็ไม่ได้ถูกแปลให้ตั้งอยู่บนฐานคิดและการวิเคราะห์เบื้องหลังของมโนทัศน์ว่าด้วยผู้อยู่ในสถานะรอง ซึ่งหลังจากที่ได้ศึกษางานศึกษาเกี่ยวกับมโนทัศน์ว่าด้วยผู้อยู่ในสถานะรอง โดยเฉพาะของ Guha แล้ว สิงห์ สุวรรณกิจ เลือกใช้คำว่า “ผู้อยู่ในสถานะรอง” เพราะเป็นคำแปลที่สะท้อนมุมมองทางสถานะของบุคคลที่เป็นรองได้ดีทั้งในทางสังคมและเศรษฐกิจ และยืนยันว่า “ผู้ถูกกดขี่” ก็เป็นอีกคำแปลที่เหมาะสม เพราะในกระบวนการที่บุคคลใดถูกทำให้เป็นรองในบริบททางสังคม การกดขี่ทางสถานะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และอำนาจน่าเป็นกลไกการกดขี่ผู้อยู่ในสถานะรองให้ต้องยอมรับสถานะที่อ่อนด้อยของพวกเขาโดยปริยาย²⁵

บทความ *Can the Subaltern Speak?* ของ Spivak²⁶ เสนอข้อถกเถียงว่า ความแตกต่างด้านอำนาจ เพศสภาพ และการเข้าถึงความรู้ สามารถทำให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดถูกกดขี่ได้ Spivak

²¹ Ranajit Guha, “Preface,” in *Subaltern Studies I: Writings on South Asian History and Society*, ed. Ranajit Guha (New Delhi, India: Oxford University Press, 1982), vii.

²² Ray and Radhakrishnan, “The Subaltern, the Postcolonial, and Cultural Sociology,” 36.

²³ Susan Koshy, “Subaltern,” in *Keywords for Gender and Sexuality Studies*, ed. The Keywords Feminist Editorial Collective (New York: New York University Press, 2021), 228.

²⁴ อธิพิณ โคตะมี และ ชินกฤต เชื้ออินดิยะ, “ความตายรายวัน ความจนชั่ววินาที: การระบาดและความเหลื่อมล้ำในใต้ทุนประวัติศาสตร์,” Way Magazine, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569, <https://waymagazine.org/interview-singh-suwanakit/>.

²⁵ สิงห์ สุวรรณกิจ, “งานศึกษาผู้อยู่ในสถานะรอง: ทบทวนประวัติศาสตร์นิพนธ์และมโนทัศน์ผู้เคลื่อนไหว,” *วารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 27, ฉ. 1* (มกราคม - มิถุนายน 2558): 152-154.

²⁶ Gayatri Chakravorty Spivak, “Can the Subaltern Speak?,” in *Marxism and the Interpretation of Culture*, eds. Cary Nelson and Lawrence Grossberg (London: Macmillan Education Ltd., 1988), 271-308.

นำแนวคิดของมาร์กซิสต์ สตรีนิยม และหลักโครงสร้างนิยมโดยเฉพาะแนวคิดการรื้อสร้างของ Jacques Derrida มาประยุกต์²⁷ เป็นเครื่องมือเพื่อมองว่า บุคคลใดจะ “พูด” (Speak) ได้หรือไม่ Spivak เห็นว่า การจะพูดได้ต้องมีทั้งผู้พูดและผู้ฟัง²⁸ ดังนั้น แม้บุคคลนั้นสามารถพูดได้ แต่ถ้าไม่มีบุคคลรับฟังหรือการพูดไม่สามารถถ่ายทอดให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจได้ บุคคลนั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในสถานะรอง เพราะพวกเขา “ไร้เสียง” เช่น การที่ชาวนาที่ยากไร้เรียกร้องว่า อาชีพของตนไม่ได้ค่าตอบแทนที่เพียงพอที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ แม้จะมีผู้ฟังหรือได้ยิน แต่ถ้าไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ไม่อาจถือได้ว่าเสียงนั้นได้รับการรับฟัง ดังนั้น ข้อสำคัญในการพิจารณาว่า บุคคลนั้นจะมีเสียงหรือไม่นั้นจึงอยู่ที่ว่า “บุคคลอื่นรับรู้และได้ยินเสียงของผู้พูดหรือไม่”²⁹

โดยสรุป นอกจากมโนทัศน์ว่าด้วยผู้อยู่ในสถานะรองจะเป็นแนวคิดสำหรับกำหนดวัตถุประสงค์แห่งการศึกษาแล้ว ยังทำให้เห็นตำแหน่งแห่งที่ของเสียงของผู้ไร้เสียงที่ปรากฏขึ้นในสังคมซึ่งสัมพันธ์กับวาทกรรมที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาของสังคมอันจะกล่าวในหัวข้อถัดไป เพราะผู้อยู่ในสถานะรองจะหลุดพ้นจากสถานะดังกล่าวได้หรือไม่ย่อมต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงของอำนาจเป็นสำคัญ ซึ่งวาทกรรมจะเปิดเผยให้เห็นว่า การต่อสู้เพื่อแย่งชิงพื้นที่ในการกำหนดกฎเกณฑ์ในลักษณะอำนาจอันเป็นบรรทัดฐานที่สังคมควรประพฤติตามในแต่ละช่วงเวลา โดยเมื่อพิจารณาบริบทในสังคมไทย จะเห็นว่า เสียงของกลุ่มผู้อยู่ในสถานะรองเริ่มได้รับการรับฟังจากสังคม อันจะกล่าวถัดไปข้างหน้า

2.2 ระบอบอารมณ์ขันในฐานะระบอบวาทกรรม (Humor Regime as a Discursive Regime)

Michel Foucault นักปรัชญาหลังสมัยใหม่และหลักโครงสร้างนิยม ให้ความสนใจต่อความสัมพันธ์ระหว่างภาษา การผลิตความรู้ และอำนาจ โดยเสนอว่า ถ้อยแถลงต่าง ๆ สะท้อนชุดความรู้ กฎเกณฑ์ และเงื่อนไขของวาทกรรม ซึ่งเป็นตัวกำหนดความรู้และความจริงในเวลาและสถานที่นั้น ๆ วาทกรรมที่มีอำนาจครอบงำคนในสังคมจึงเป็นสิ่งที่ทรงพลัง และยังเชื่อว่า ชุดความรู้ดังกล่าวถูกผลิตขึ้นด้วยอำนาจ เพราะอำนาจมีอิทธิพลต่อการกำหนดว่า สิ่งใดเป็นความรู้ อำนาจ

²⁷ Graham K. Riach, *An Analysis of Gayatri Chakravorty Spivak's Can the Subaltern Speak?* (London, United Kingdom: Macat International Ltd., 2017), 11.

²⁸ Leon De Kock, “Interview With Gayatri Chakravorty Spivak: New Nation Writers Conference in South Africa,” *A Review of International English Literature (ARIEL)* 23, no.3 (1992): 46.

²⁹ Riach, *An Analysis of Gayatri Chakravorty Spivak's Can the Subaltern Speak?*, 11-12.

และความรู้จึงอยู่ควบคู่กันและแยกขาดจากกันไม่ได้³⁰ โดยนัยนี้ ความรู้จะนำไปสู่การควบคุม (อำนาจ) และจะมีการควบคุม (อำนาจ) ได้ ต้องมีความรู้ Foucault เรียกความสัมพันธ์นี้ว่า “อำนาจ/ความรู้” (Power/Knowledge) ซึ่งใช้เครื่องหมายคั่นกลางเพื่อสื่อว่า อำนาจและความรู้ แยกจากกันไม่ได้³¹ วาทกรรมจึงมีบทบาทในการกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขในสังคมว่า สิ่งใดเป็น สิ่งที่ยอมรับได้หรือไม่ แต่ก็ผันแปรไปตามช่วงเวลาและสถานที่ได้³²

จากชุดความคิดข้างต้น Foucault จึงยืนยันว่า คนในสังคมจะถูกกำกับควบคุมด้วยวาทกรรม ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นว่า ภาษากับอำนาจทำงานควบคู่กันอย่างไร ดังนั้น เมื่อวาทกรรมผลิต ความรู้ ความจริง และอำนาจในสังคม และทำงานร่วมกันเพื่อครอบงำชุดความคิดของคนในสังคม จึงทำให้กระบวนการวิเคราะห์วาทกรรมต้องพิจารณาปัจจัยเหล่านี้ ทั้งนี้ มุมมองการมองอำนาจของ Foucault ไม่ได้จำกัดเฉพาะด้านการเมือง แต่ยักรวมถึงอำนาจที่ดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันด้วย เช่น ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม³³ ดังนั้น ในทุกสังคมจึงมีการสร้างวาทกรรมต่าง ๆ เพื่อควบคุมและ จัดระเบียบสังคมในลักษณะกฎเกณฑ์ให้ปฏิบัติด้วยการใช้ถ้อยคำในลักษณะ “ห้าม”³⁴

ในแง่ของวาทกรรมและอารมณ์ขัน Kuipers (2008) พบว่า ประวัติศาสตร์สะท้อนด้านมิติของการใช้อารมณ์ขันเพื่อเรียกเสียงหัวเราะ อารมณ์ขันจึงมีคุณลักษณะและความสามารถในการทำให้การกระทำบางประการซึ่งตามระเบียบแบบแผนปกติของสังคมไม่อาจกระทำได้ในสังคมนั้น สามารถเป็นไปได้ และทำให้เกิดผลกระทบต่อจิตใจของบุคคล ในทางวิชาการเรียกว่า “อารมณ์ขัน ชนิดฝ่าฝืนระเบียบแบบแผนทางศีลธรรมหรือสังคม” ซึ่งนำไปสู่การตระหนักรู้และเกิดข้อกังวลต่อการใช้อารมณ์ขันดังกล่าวในชีวิตประจำวัน³⁵

³⁰ Helen Pluckrose and James Lindsay, *Cynical Theories: How Activist Scholarship Made Everything about Race, Gender, and Identity and Why this Alarms Everybody* (Durham: Pitchstone Publishing, 2020), 33-34.

³¹ ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ, *บทแนะนำสู่ทฤษฎีความคิดหลังโครงสร้างนิยม (Introducing Poststructuralism)*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ, มีนาคม 2560), 80.

³² เรื่องเดียวกัน, 78.

³³ ธัญญา สังขพันธานนท์, *แว่นวรรณคดี: ทฤษฎีร่วมสมัย* (ปทุมธานี: สำนักพิมพ์นาค, 2559), 129-135.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, 137.

³⁵ Giseline Kuipers, “The Sociology of Humor,” in *The Primer of Humor Research (Humor Research 8)*, ed. Victor Raskin (Berlin and New York: De Gruyter Mouton, 2008), 382-383.

จากปรากฏการณ์ดังกล่าว Kuipers จึงเสนอคำว่า “ระบอบอารมณ์ขัน” (Humour or Humor Regime) ซึ่งหมายถึงกฎเกณฑ์ที่ไม่ได้เป็นลายลักษณ์อักษรที่กำหนดหลักเกณฑ์ว่า เรื่องใดสามารถเล่นหรือไม่สามารถเล่นมุกตลก และทำให้เห็นว่า คนในสังคมควรใช้อารมณ์ขันอย่างไรจึงจะไม่ละเมิดระบอบอารมณ์ขันที่กำกับขอบเขตการแสดงออกไว้ Kuipers อธิบายว่า ระบอบอารมณ์ขันเป็นวาทกรรมอย่างหนึ่งในสังคมที่แฝงด้วย “อำนาจ” เพราะกำหนดว่า เรื่องใดเป็นเรื่องที่ห้ามพูดถึง และเรื่องใดสามารถพูดตลกได้ และในขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ควบคุมคนในสังคมว่า ไม่ควรรู้สึกโกรธหรือรู้สึกถูกรบกวนกระเทือนหลังจากถูกหยอกล้อ จึงเป็น “ระบอบวาทกรรม” (“Discursive Regime”) อย่างหนึ่งตามแนวคิดของ Foucault ที่ทำหน้าที่ครอบงำกฎเกณฑ์รูปแบบการสื่อสารที่มีลักษณะไม่จริงจังและไม่เคารพผู้อื่น³⁶ และสามารถอ่านผ่านกรอบวิเคราะห์อำนาจ/ความรู้ของ Foucault ได้

ในบทความ *The Social Construction of Digital Danger* (2006)³⁷ Kuipers เห็นว่า อินเทอร์เน็ตเป็นความบันเทิงรูปแบบใหม่ที่อันตราย เป็นพื้นที่ที่สามารถแสดงออกได้มากกว่าโลกแห่งความจริง และเป็น “อาณาเขตแห่งความไม่จริงจัง” (unserious domain of entertainment) เปิดโอกาสให้ผู้ใช้งานสามารถใช้เสรีภาพบางอย่างที่ตามปกติไม่มีในพื้นที่สาธารณะ เพื่อเล่นกับบรรทัดฐานทางสังคม กฎเกณฑ์ หรือข้อห้ามในสังคมได้ อันจะทำให้เห็นขอบเขตการแสดงออกที่สังคมยอมรับได้ ทั้งยังสร้างข้อถกเถียงและข้อกังวลทางศีลธรรม เช่น การเล่นมุกตลกที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเพศ ชชาติพันธุ์ คนกลุ่มน้อยทางเพศ หรือมีความรุนแรง ก้าวร้าว หรือน่ารังเกียจ (Sick humor)³⁸

³⁶ Giseline Kuipers, “The Politics of Humour in the Public Sphere: Cartoons, Power, and Modernity in the First Transnational Humour Scandal,” *European Journal of Cultural Studies* 14, no. 1 (2011): 69.

³⁷ Giseline Kuipers, “The Social Construction of Digital Danger: Debating, Defusing, and Inflating the Moral Dangers of Online Humor and Pornography in the Netherlands and the United States,” *New Media Society* 8, no. 3 (2006): 379-381.

³⁸ ดูเพิ่มเติมใน Ursula Beermann, “Sick Humor,” in *Encyclopedia of Humor Studies*, ed. Salvatore Attardo (Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc., 2014), 691-693.

“Sick humor” หมายถึง เนื้อหาของอารมณ์ขันที่ผิดแปลกไปจากจารีตประเพณีทางสังคมที่ยอมรับว่า เรื่องใดเป็นสิ่งที่สามารถเล่นมุกตลกได้ เช่น เล่นตลกกับความตาย เช่น เหตุวินาศกรรม 11 กันยายน การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว เล่นตลกกับโรค หรือเล่นตลกกับความผิดปกติของร่างกาย สมอ หรือจิตใจ เช่น ความบกพร่องทางสติปัญญาหรือร่างกาย งานวิจัยจึงเชื่อว่า ในเชิงจิตวิทยา คนที่เล่นมุกตลกประเภทนี้ต้องการพูดบางเรื่องที่ไม่สามารถพูดได้ หรือรู้สึกมีความสุขกับการที่เห็นผู้อื่นเกิดความทุกข์ (Schadenfreude)

Kuipers ศึกษาการเล่นมุกตลกที่เกิดขึ้นในประเทศเนเธอร์แลนด์และสหรัฐอเมริกาเพื่อหาคำตอบว่า เหตุใดผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในบางสังคมจึงประพฤติแตกต่างกัน โดยเฉพาะปัญหาว่า เหตุใดจึงไม่เล่นมุกตลกชาติพันธุ์หรือประณามผู้เล่นมุกตลกดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่ประเทศเหล่านี้ต่างยอมรับว่ามุกตลกประเภทดังกล่าวเป็นการเหยียดเชื้อชาติ ซึ่งเขาชี้ให้เห็นการปะทะของสิทธิเสรีภาพของกลุ่มหนึ่งกับความเป็นภยันตรายต่อผู้อื่น³⁹ ทั้งแสดงให้เห็นความแตกต่างของตรรกะทางวัฒนธรรมและการจัดการกับปรากฏการณ์ที่อาจเป็นภัยและเป็นประเด็นอ่อนไหวของสังคมสำหรับประเทศเนเธอร์แลนด์ การคุ้มครองกลุ่มคนเปราะบางมีความสำคัญกว่าเสรีภาพในการแสดงออกถึงขนาดที่มีการจัดตั้งสำนักงานที่เป็นอิสระจากหน่วยงานรัฐ เพื่อรับเรื่องราวเรียนเกี่ยวกับการถูกเลือกปฏิบัติในโลกอินเทอร์เน็ต เพราะพวกเขาเชื่อว่า มุกตลกที่มีเนื้อหาเหยียดเชื้อชาติเป็นรูปแบบหนึ่งของการเหยียดเชื้อชาติ และอาจเป็นคำพูดที่สร้างความเกลียดชังได้ ดังนั้น อารมณ์ขันในบางเรื่องจึงควรมีขอบเขต แม้บางส่วนของสังคมไม่เห็นด้วยโดยต่อสู้อย่างเต็มที่ต่อต้านมุกตลกชาติพันธุ์เป็นพวกไร้อารมณ์ขัน และมุกตลกที่ตลกควรเป็นเรื่องตลก⁴⁰

เมื่อวัฒนธรรมของประเทศเนเธอร์แลนด์เน้นความมีเหตุผลและการควบคุมกันเองและควบคุมตนเอง ความอดทนอดกลั้นของพวกเขา “จึงตั้งอยู่บนความคาดหวังว่าแต่ละคนต้องมีวินัยในตัวเอง” กล่าวคือ ประพฤติตัวให้ปกติ ดังนั้น การจะเล่นมุกตลกที่เหยียดเชื้อชาติจึงเป็นเรื่องของการประพฤติตนให้เหมาะสมนั่นเอง ซึ่งเป็นความคาดหวังของสังคม⁴¹

³⁹ ดูเพิ่มเติมใน John Stuart Mill, “On Liberty,” in *On Liberty, Utilitarianism, and Other Essays*, eds. Mark Philp and Frederick Rosen, 2nd ed. (United Kingdom: Oxford University Press, 2015), 12-13; C. L. Ten, “Mill’s On Liberty: Introduction,” in *Mill’s On Liberty: A Critical Guide*, ed. C. L. Ten (New York: Cambridge University Press, 2008), 1-2.

John Stuart Mill เคยอธิบายว่า เสรีภาพในการแสดงออกควรได้รับการคุ้มครอง แต่การให้ความคุ้มครองถึงขนาดที่ไม่อาจแทรกแซงได้เลย ย่อมทำให้สังคมวุ่นวายและเกิดความไม่ปลอดภัย เพราะคนในสังคมอาจทำร้ายกันอย่างไร้ขอบเขตโดยอ้างว่าเป็นเสรีภาพในการแสดงออก จึงอาจถูกแทรกแซงได้ โดยการใช้อำนาจเพื่อแทรกแซงเสรีภาพในการกระทำของบุคคลในสังคมที่มีความวิไลซ์จะกระทำได้อย่างชอบธรรม และไม่ต้องได้รับความยินยอมของบุคคลนั้นก็ต่อเมื่อเป็นการใช้อำนาจเพื่อป้องกันภยันตรายที่จะเกิดแก่บุคคลอื่น เรียกว่า “หลักภยันตราย” (Harm Principle)

⁴⁰ Kuipers, “The Social Construction of Digital Danger,” 382-384.

⁴¹ Ibid., 392-395.

ในขณะที่สหรัฐอเมริกาให้คุณค่าและความสำคัญต่อเสรีภาพในการแสดงออกอย่างมาก มุกตลกที่เหยียดชาติพันธุ์จึงเป็นเรื่องทั่วไป สามารถพบเห็นได้กว้างขวาง การพิจารณาว่า มุกตลกที่เหยียดเชื้อชาติจะทำให้เกิดความขุ่นเคืองใจหรือสร้างภาพเหมารวมหรือไม่ จึงต้องคำนึงว่าเป็นการละเมิดเสรีภาพในการแสดงออกด้วย ต่างกันกับประเทศเนเธอร์แลนด์ที่เสรีภาพในการแสดงออกไม่ได้มีอิทธิพลเทียบเท่า ทั้งนี้ ในโลกออนไลน์ของสหรัฐอเมริกาจะมีการสร้างระบบคำเตือนก่อนที่จะเข้าถึงข้อมูลเหล่านี้ ทำให้ผู้ใช้อินเทอร์เน็ตต้องรับผิดชอบตัวเองก่อนเข้าถึงข้อมูลดังกล่าว⁴²

เมื่อเสรีภาพในการแสดงออกเป็นกฎเกณฑ์ที่มีคุณค่าอย่างมาก และมีการสร้างสมดุลระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกกับเสรีภาพที่ปลอดจากการทำให้รู้สึกขุ่นเคืองใจ (Freedom from Offence) จึงทำให้เกิดความอดทนอดกลั้นต่อมุกตลกดังกล่าวได้มากกว่า กล่าวคือ ระบบคำเตือนที่ทำให้ผู้ใช้ต้องรับผิดชอบต่อตนเอง สำหรับสังคมนี้ แนวคิดเรื่องความอดทนอดกลั้นจึงแตกต่างจากสังคมของประเทศเนเธอร์แลนด์ เพราะพวกเขาเน้นการเปิดพื้นที่ให้บุคคลแสดงความคิดเห็น⁴³

จากการทบทวนแนวคิดข้างต้น ทำให้เห็นว่า วาทกรรมทำหน้าที่ผลิตความรู้ บรรทัดฐานและความจริงบางอย่าง โดยอารมณ์ขันไม่ใช่อารมณ์ความรู้สึกที่เป็นกลาง แต่มีระบอบอารมณ์ขันซึ่งเป็นระบอบวาทกรรมอย่างหนึ่งกำกับไว้ว่า ตลกกับสิ่งใดได้ และห้ามตลกกับสิ่งใด จึงทำหน้าที่ครอบงำกฎเกณฑ์แห่งรูปแบบการสื่อสารในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ระบอบนี้จึงทำหน้าที่กำกับการผลิตความตลกขบขันตามบรรทัดฐานของสังคมที่คาดหวังว่าผู้ผลิตหรือเล่นมุกตลกจะปฏิบัติตาม โดยนัยนี้ หากสังคมไม่สามารถตลกขบขันกับเรื่องหนึ่งเรื่องใดได้ ย่อมแสดงให้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงของบางสิ่งบางอย่างในสังคม เช่น การเกิดขึ้นของเสียงของผู้ไร้เสียงที่เคยถูกกดทับ ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวในตอนท้ายบทความนี้ นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดความถูกต้องทางการเมืองซึ่งอยู่ภายใต้ระบอบวาทกรรมที่เข้ามามีอิทธิพลในการกำกับความตลกขบขันอีกด้วย ซึ่งจะกล่าวต่อไป

2.3 ความถูกต้องทางการเมือง (Political Correctness)

ความถูกต้องทางการเมือง (Political Correctness) เป็นแนวคิดที่เกิดจากข้อถกเถียงในพื้นที่สาธารณะ ณ มหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาในช่วงปลายทศวรรษที่ 1980⁴⁴ โดยมีอิทธิพลต่อ

⁴² Ibid., 384-386.

⁴³ Ibid., 392-395.

⁴⁴ Geoffrey Hughes, *Political Correctness: A History of Semantics and Culture* (United Kingdom: John Wiley & Sons, Ltd, 2010), 3.

การพิจารณาว่า การใช้ภาษา ความคิด พฤติกรรมที่เป็นบรรทัดฐาน และชุดคุณค่าหรือค่านิยมใด ยอมรับได้หรือไม่ หรือเหมาะสมหรือไม่⁴⁵ เช่น การใช้ภาษาที่มีความรุนแรง การมีความคิดหรือทัศนคติที่เป็นอคติ หรือการมีพฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นการดูหมิ่นโจมตีกลุ่มคนชายขอบ แนวคิดนี้จึงมักถูกมองว่าเข้ามาจำกัดเสรีภาพในการพูดกับเสรีภาพทางความคิด⁴⁶ และ “ถูกมองว่าเป็นรูปแบบหนึ่งของการเซ็นเซอร์ที่ปราศจากการตรวจสอบ เพราะเป็นสิ่งที่คนในสังคมกำหนดและบังคับใช้กันเอง”⁴⁷ กล่าวคือ ในขณะที่คนในสังคมไม่มีหน้าที่ต้องมีความถูกต้องทางการเมือง แต่แนวคิดดังกล่าวสร้าง “ความรู้สึกว่าต้องมีหน้าที่” ในบางบริบทซึ่งเป็นปัญหาในสังคมเสรี⁴⁸

ความถูกต้องทางการเมืองขยายขอบเขตในพื้นที่ต่าง ๆ สร้างข้อห้ามใหม่ด้วยการทำให้คนในสังคมตระหนักถึงเรื่องที่มีความอ่อนไหวและไม่ได้ได้รับการยอมรับ เช่น คำศัพท์เชิงดูถูกเพศหญิง รกร่วมเพศ คนต่างชาติ คนชายขอบ คนพิการ ซึ่งถือเป็นเรื่องไม่เหมาะสมหรือยอมรับไม่ได้หากพูดในพื้นที่สาธารณะ⁴⁹

Tschapka (2018) อธิบายว่า แนวคิดความถูกต้องทางการเมืองเป็นอันตรายต่อเสรีภาพในการแสดงออก เพราะ “เป็นแนวคิดที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของชนกลุ่มน้อยและสนับสนุนให้กลุ่มบุคคลที่ถูกเลือกปฏิบัติลุกขึ้นมาต่อสู้เพื่อตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่การลดทอนสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น” ทั้งแนวคิดนี้มีหลักการดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับคำพูดมากกว่าเจตนาของผู้พูด จึงทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้ที่ไม่เท่าทันคำศัพท์ใหม่ถูกมองว่าเลือกปฏิบัติ แต่เนื่องจากสังคมที่มีความศิวิไลซ์ต้องการจัดการปัญหาจำพวกการเหยียดเชื้อชาติ การเหยียดเพศ การคุกคาม คำพูดที่เป็นการเกลียดชัง หรือการทำให้อับอายในพื้นที่ออนไลน์ จึงไม่อาจละทิ้งแนวคิดนี้ได้

⁴⁵ Ibid., 4.

⁴⁶ Ibid., 8-9.

⁴⁷ Thomas Tsakalakis, *Political Correctness: A Sociocultural Black Hole* (London and New York: Routledge, 2021), 4.

⁴⁸ Hughes, *Political Correctness*, 12.

⁴⁹ Ibid., 48.

ดังนั้น การกำหนดขอบเขตที่เหมาะสมระหว่างสิทธิในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลและการคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่นจึงมีความสำคัญอย่างมาก⁵⁰

จากประเด็นข้างต้น แนวคิดความถูกต้องทางการเมืองจึงก่อให้เกิดบรรยากาศที่ทำให้ไม่สามารถเล่นมุกตลกบางเรื่องในพื้นที่สาธารณะได้⁵¹ สิ่งที่สะท้อนหลักฐานนี้ได้ชัดเจน คือ ความพยายามที่จะครอบงำสังคมให้เปลี่ยนแปลงวิธีคิดและพูด ทำให้ธรรมเนียมการใช้ภาษาเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งไม่ได้จำกัดเฉพาะเนื้อหาของเชื้อชาติ เพศ หรือเพศวิถีเท่านั้น แต่รวมถึงประเด็นอื่น ๆ เช่น คำว่า “ชนกลุ่มน้อยทางเชื้อชาติ” เป็น “คนผิวสี” “คนพิการ” เป็น “คนที่มีความสามารถที่แตกต่าง/ผิดปกติ”⁵² “หัวล้าน” เป็น “ปลอดหัว”⁵³ แสดงให้เห็นว่า สังคมพยายามหลีกเลี่ยงการใช้ภาษาที่รู้สึกว่าเป็นการดูถูก แม้พวกเขาไม่มีเจตนาเช่นนั้น ซึ่ง David อธิบายว่า แนวคิดนี้ดี เพราะทำให้สังคมตระหนักว่า คำพูดบางคำหยาบคายและอาจทำให้เกิดความรู้สึกขุ่นเคืองใจได้ แต่ก็มีปัญหาเช่นกัน เพราะการมีความถูกต้องทางการเมืองมากเกินไปทำให้คนเริ่มคิดไปเองว่า บางคำพูดอาจทำให้เกิดความรู้สึกขุ่นเคืองใจหรือเป็นการดูถูก ทั้งที่ไม่ได้เป็นเช่นนั้น เช่น การกล่าวการพูดว่า “ขอกาแฟดำ” เพราะคำว่า “ดำ” เป็นการดูถูกเหยียดหยาม จึงเปลี่ยนเป็น “ขอกาแฟไม่ใส่นม”⁵⁴

געק גיט ריינגלאם. דעם שטענענדיגן אין דעם פאלאסטער 20. דעם פראקטיקאלישן
פלינג פאראנשטעלן. דאס איז דאס וואס מיר זענען געווען פאר אונזערע שפראכן. פאר אונזערע
שפראכן. דאס איז דאס וואס מיר זענען געווען פאר אונזערע שפראכן. פאר אונזערע

⁵⁰ Lothar Tschapka, “Political Correctness – A Threat to Free Speech?: Overcoming the Dilemma” (paper presented at UBT International Conference, Pristina Kosovo, 2018), 1-7.

⁵¹ Gabriela Achroverová, “Political Correctness and Humour,” (Bachelor’s Diploma thesis, Department of English and American Studies, Faculty of Arts, Masaryk University, 2015), 36.

⁵² Jonathan Zimmerman, *Campus Politics: What Everyone Needs to Know* (New York, NY: Oxford University Press, 2016), 23-25.

⁵³ ชลธิช ขาญชัยฤกษ์, “Politically Correct Terms and Phrases,” สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569, [https://www.culi.chula.ac.th/salc/images/ENG%20Today%20PDF/Eng-40%20\(Politically%20correct%20terms%20and%20phrases\).pdf](https://www.culi.chula.ac.th/salc/images/ENG%20Today%20PDF/Eng-40%20(Politically%20correct%20terms%20and%20phrases).pdf).

⁵⁴ David Crystal, *A Little Book of Language* (New South Wales, Australia: University of New South Wales Press Ltd., 2010), 215-218.

ทั้งมีความสัมพันธ์กับอำนาจ จึงนำไปสู่การต่อต้านการเหยียดที่เกิดจากการใช้ภาษา และการให้ความสนใจกับเรื่องของวัฒนธรรม⁵⁵

Bloom Jr. (2017) ต้องการตอบว่า การต่อสู้ระหว่างเสรีภาพในการแสดงออกกับความถูกต้องทางการเมืองเป็นการต่อสู้เพื่อกำหนดบรรทัดฐานว่าการกระทำโดยยอมรับได้หรือไม่ โดยพิจารณาว่า การแสดงออกนั้นถูกสร้าง ถูกรักษา และถูกเปลี่ยนอย่างไร⁵⁶ เขายืนยันว่า ความไม่อดทนอดกลั้นของสังคมต่อการกระทำบางอย่างทำให้เสรีภาพในการแสดงออกเสื่อมสภาพ ทำให้ความคิดที่สำคัญบางอย่างถูกยับยั้งไม่ถูกวิเคราะห้ ปิดกั้นการคิดเชิงวิพากษ์ และทำให้สังคมไม่สามารถพูดหรือคิดได้อย่างอิสระ⁵⁷ ซึ่งการต่อสู้เพื่อกำหนดขอบเขตที่เหมาะสมของการแสดงออกที่ยอมรับได้ในสังคมมีอยู่อย่างต่อเนื่อง ในบางช่วงเวลาอาจถูกมองว่าเป็นภัยมากกว่าช่วงเวลาอื่น ทำให้การกระทำนั้นต้องถูกควบคุม และสังคมจะไม่มีความอดทนอดกลั้นต่อการกระทำที่ไม่ถูกยอมรับมากขึ้น เรียกได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่ยุ่งเหยิงสับสน ซึ่งในยุคความถูกต้องทางการเมืองอาจถือว่าเป็นช่วงเวลาดังกล่าว เพราะมีสงครามทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตของการพูดที่ยอมรับได้ระหว่างฝ่ายที่ต้องการจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกและฝ่ายที่ปกป้องเสรีภาพดังกล่าวเกิดขึ้น โดยบรรทัดฐานทางสังคมจะได้รับอิทธิพลจากการพูดและการกระทำของผู้นำทางความคิดที่อยู่ในกลุ่มชนชั้นนำ ดังนั้น การที่สังคมจะเลือกบรรทัดฐานที่ยอมรับการแสดงออกหรือที่ต้องถูกจำกัดการแสดงออกจึงขึ้นอยู่กับว่า กลุ่มชนชั้นนำในด้านการเมือง ธุรกิจ หรือการศึกษามีแนวโน้มที่จะสนับสนุนแนวทางใดยิ่งกว่า อีกทั้ง ประวัติศาสตร์ ประเพณี ศิลปะ วรรณกรรม และทัศนคติที่แสดงออกต่อข้อจำกัดของเสรีภาพในการแสดงออกในบ้าน โรงเรียน โบสถ์ ที่ทำงาน และสมาคม รวมถึงเพื่อนและครอบครัวต่างมีอิทธิพลต่อทัศนคติที่เกี่ยวกับความเหมาะสมของการพูดและการสร้างหรือรักษามาตรฐานนั้น ๆ ด้วย แต่ประสบการณ์จริงจะเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานทางสังคมที่สำคัญที่สุด⁵⁸

⁵⁵ ปวรพล รุ่งรจนา, “ขออนุญาต Educate นะคะอีแก๊งกิจ: ถอดเรื่อง Political Correctness กับ แก๊งกิจ กิติเรียงลาภ,” Urban Creature, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569, <https://urbancreature.co/political-correctness/>.

⁵⁶ Lackland H. Bloom Jr., “John Stuart Mill and Political Correctness,” *University of Louisville Law Review* 56, no.1 (2017): 1-2.

⁵⁷ Ibid., 20.

⁵⁸ Ibid., 22-28.

3. ระบอบอารมณชั้นในยุค 2560 ของผู้มีความหลากหลายทางเพศ

จากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ในลักษณะของการเคลื่อนไหวทางด้านสิทธิโดยเฉพาะ การบังคับใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 และหลักฐานที่แสดงชัดแจ้งว่า การล้อเลียนอัตลักษณ์ของผู้มีความหลากหลายทางเพศมิใช่ เรื่องของความบันเทิงต่อไป และกลายเป็นพื้นที่ที่วาทกรรมเข้ามาต่อรองกับระบบชุดความคิดที่เป็น อำนาจแบบดั้งเดิมว่า มุกตลกไม่ใช่เรื่องตลกขบขัน แต่เป็นเครื่องมือที่พอกขาวอคติหรือภาพเหมารวมได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของบรรทัดฐานทางสังคมใหม่ “การหัวเราะ” เกี่ยวกับเรื่อง ดังกล่าวจึงถูกทำให้กลายเป็นพฤติกรรมที่ควรจำกัด ดังจะเห็นในส่วนถัดไป ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึง ส่งผลให้การศึกษาผู้มีความหลากหลายทางเพศในฐานะที่เป็นวัตถุแห่งการศึกษาเป็นเรื่องที่มีคุณค่า ในทางวิชาการอย่างมาก เพราะจะทำให้เห็นเสียงของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในฐานะกลุ่ม ผู้อยู่ในสถานะรองที่เคยถูกกดทับปรากฏขึ้นมาในสังคม และถูกจัดวางตำแหน่งแห่งที่ใหม่ในสังคมใน ฐานะมนุษย์ทั่วไปในสังคม แต่ในขณะเดียวกัน การกำกับความตลกขบขันของสังคมเกี่ยวกับเรื่อง ดังกล่าวก็ทำให้เกิดประเด็นทางกฎหมายที่สำคัญว่า การจัดวางเส้นดุลยภาพระหว่างความตลก ขบขันและเสรีภาพในการแสดงออกสามารถกำหนดอย่างไรจึงจะกล่าวในส่วนถัดไป

ปัจจุบัน ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นแสดงกระบวนกรเคลื่อนไหวทางสังคมของผู้มีความ หลากหลายทางเพศเพื่อเรียกร้องสิทธิ และการที่คนในสังคมออกมาตำหนิ วิพากษ์วิจารณ์ หรือแสดง ความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้ที่เล่นมุกตลกเพื่อล้อเลียนเพศวิถีของผู้มีความหลากหลายทางเพศ จากชุด ข้อมูลที่เผยแพร่ในสื่อสังคมพบว่า ต่างรณรงค์ให้หยุดเล่นมุกตลกหรือแสดงความไม่เห็นด้วยต่อมุก ตลกที่มีลักษณะล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศ พร้อมชี้ผลเสียของการเล่นมุกตลก เพราะสร้าง อคติหรือภาพจำที่ผิด โปสต์ต่าง ๆ พยายามทำให้สังคมตระหนักว่า การล้อเลียนผู้มีความหลากหลาย ทางเพศเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ ดังปรากฏถ้อยคำว่า

“บางครั้งก็แอบรู้สึกแย่ที่บางทีกะเทยจะเป็นได้แค่ตัวตลกหรือเป็นคนสร้าง สีสันให้คนอื่น เหมือนกับที่เราถูกใช้งานหรือเป็นประโยชน์ได้แค่นั้น ซึ่งกะเทยก็มี ความรู้ ความสามารถแบบเดียวกับคนปกติทั่วไปที่สามารถทำหน้าที่อื่น ๆ ได้”

“เราว่ามันเป็นคาแรกเตอร์ที่คนยึดมาให้มากกว่า เลยทำให้มันกลายเป็นภาพ จำที่คนเป็นกะเทยจะต้องดูตลก ซึ่งจริง ๆ แล้ว กะเทยที่เนิร์ดหรือขยันเรียนก็มี เหมือนกัน ลองถามเพื่อนทุกคนดูว่าทำไมอยากอยู่กับกะเทย ก็จะมีแต่คนตอบว่าอยู่ด้วย

แล้วสนุก ตลกดี มีความสุข แต่ไม่มีใครบอกว่าเขาเรียนเก่ง เขามีไลฟ์สไตล์ที่คล้ายกัน
กะเทยเลยเอาความตลกมาทำให้ตัวเองถูกยอมรับจากสังคม”⁵⁹

จากกรณีข้างต้น เฉพาะส่วนนี้จึงขอยกตัวอย่างความคิดเห็น การวิพากษ์วิจารณ์ หรือ
คำพูดที่สะท้อนชุดความรู้หรือการให้ความคิดเห็นของคนในสังคมเกี่ยวกับการใช้ถ้อยแถลงใน
ลักษณะว่า การล้อเลียนหรือมุกตลกเกี่ยวกับผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ
โดยสังเขป ดังนี้⁶⁰ คำพูด เช่น “สายเหลือง” “ใช้ไขมัน” “ฟักทองบด” “ซีคล่อง” “สบู่ตก” “ชนะนี้”
“ไปเอากะโปรงมาใส่”⁶¹

คำพูดที่รุนแรง เช่น “เปลี่ยนทอมให้เป็นเธอ” เป็นคำพูดที่พยายามเปลี่ยนอัตลักษณ์ทาง
เพศของหญิงที่มีลักษณะเหมือนชายให้กลับมาเป็นหญิงอัน “เป็นการสนับสนุนวัฒนธรรมการ
ข่มขืน” และ “เป็นคำพูดที่ควรหมดไปจากสังคม” เพราะความแตกต่างของบุคคลไม่ควรได้รับการ
ปฏิบัติที่แตกต่าง ทุกคนเป็นมนุษย์เหมือนกันและมีคุณค่าในตนเอง⁶²

คำล้อเลียนหรือแซวความสัมพันธ์ของผู้มีความหลากหลายทางเพศ เช่น “ระเบิดถึงซี”
“สายเหลือง” หรือ “ขุดทอง” สะท้อนชุดความคิดของผู้กระทำที่แสดงถึงการรังเกียจคนรักเพศ
เดียวกัน โดย “ไม่เพียงต้องการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์และเพศวิถีของเกย์ให้เท่ากับอูจจาเราะ
แต่ยังมองคนรักเพศเดียวกันเป็นตัวประหลาด เรื่องตลกที่จะต้องเอามาล้อเลียน”⁶³ การเล่นมุกตลก

⁵⁹ Warittha Saejia, “ไม่ใช่กะเทยทุกคนเป็น ‘คนตลก’: การผลิตซ้ำที่ปิดบังความหลากหลาย,” The Matter, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://thematter.co/social/not-every-gay-is-funny/84190>.

⁶⁰ หมายเหตุ ข้อความดังต่อไปนี้เป็นชุดข้อมูลในลักษณะความคิดเห็นของผู้อื่นที่ปรากฏในสื่อสังคม ไม่ใช่ความคิดเห็นของผู้เขียน โดยผู้เขียนต้องการยกตัวอย่างให้เห็นถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศในปัจจุบันว่า มีการต่อต้านการล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือวิพากษ์วิจารณ์ผู้กระทำ และชี้เหตุผลที่ไม่ควรล้อเลียนอัตลักษณ์ของผู้มีความหลากหลายทางเพศ

⁶¹ EventPass, “เลิกได้แล้ว หยุดใช้มุกตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศ,” Facebook, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.facebook.com/EventPassfanpage/posts/อีเว้นท์พาสขอแซร์-2022-ต้องพักได้แล้ว-มุกตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศ-ยุคนี้ไม่มีใครเขว/7946277205446772/>.

⁶² “พอที! เทียต ด้อยค่า มุกตลกเรื่องเพศ มารยาทพึงมีเพื่อให้สังคมน่าอยู่,” Sanook, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.sanook.com/campus/1410971/>.

⁶³ Chanan Yodhong, “‘มนตร์รักฟักทอง’ ว่าด้วยสามัญสำนึก อารมณ์ขัน และการพูดถึง LGBTQ,” The Matter, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, https://thematter.co/thinkers/homophobia-with-in-words/68832#_ftnref.

เช่น “ฟ้าเหลืองที่เมืองทอง” ต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นมุกตลกที่ไม่ควรเล่น เพราะมีมุกตลกอื่นที่เล่นได้ “การจะเอามาเป็นมุกตลก ล้อเลียนเพศที่สาม ควรหยุดออกไปดีกว่า”⁶⁴

บางคำพูดเป็นการลดทอนคุณค่าของคนในกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นกลุ่มที่มักเผชิญกับการถูกล้อเลียนในรูปแบบต่าง ๆ เกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศ และสร้างบาดแผล ทำให้ผู้ถูกกระทำรู้สึกสูญเสียคุณค่าในตนเอง อับอายหรือด้อยค่า และอาจเกิดภาวะซึมเศร้า ทั้งสื่อมวลชนและสื่อบันเทิงมีอิทธิพลต่อทัศนคติและค่านิยมของสังคม ซึ่งในอดีต ละครหรือรายการตลกมักนำเสนอภาพลักษณ์ตัวละครผู้มีความหลากหลายทางเพศในลักษณะเหมารวม เช่น การทำให้เป็นตัวตลกเพื่อเรียกเสียงหัวเราะ กรณีเป็นการตอกย้ำภาพจำที่ผิดและไม่เป็นธรรม⁶⁵

ในแง่สื่อบันเทิง สังคมมีมุมมองว่า ไม่ควรให้ผู้มีความหลากหลายทางเพศถูกมองเป็นตัวตลก โดยตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน กลุ่มนี้ถูกถ่ายทอดให้เป็นตัวตลก ทำให้เกิดอคติต่อกลุ่มนี้ และเกิดการเลือกปฏิบัติหรือการล้อเลียน สื่อต่าง ๆ จึงมีส่วนทำให้เกิดภาพจำที่ไม่ถูกต้อง⁶⁶ เช่น ชิทคอมบางเรื่องมีส่วนในการผลิตซ้ำค่านิยมการเหยียดที่นำไปสู่สภาวะความไม่ถูกต้องทางการเมืองที่สังคมปัจจุบันให้ความสำคัญ ทั้งมีมุมมองว่า มุกตลกเป็นเครื่องมือเพื่อเหยียดเพศ การแสดงความหวาดกลัวต่อรักร่วมเพศ การเหยียดเชื้อชาติ เช่น ตัวละครที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศถูกนำเสนอให้เป็นคนเห็นแก่เงิน ขอบขู่เรื่องคนอื่น บ้าผู้ชาย⁶⁷

เครือข่ายเพื่อนกะเทยโพสต์ข้อความระบุว่า

“การให้ความสำคัญต่อสิทธิบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ไม่เลือกปฏิบัติ เลิกผลิตซ้ำ เลิกเหมารวม คือ หนึ่งในตัวชี้วัดสื่อเกี่ยวกับความหลากหลายทาง

⁶⁴ P. Wanutch, “เด็กรุ่นใหม่จะยังไป? ฟลางเล่นมุกฟ้าเหลืองใส,” Thaiger, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://thethaiger.com/th/news/212121/>.

⁶⁵ “ความต่างไม่ใช่เรื่องตลก” หยุดใช้คำล้อเลียน LGBTQ+ ออกสื่อ,” Spring News, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.springnews.co.th/news/hot-issue/860555>.

⁶⁶ “พอที! เหยียด ด้อยค่า มุกตลกเรื่องเพศ มารยาทพึงมีเพื่อให้สังคมน่าอยู่,” Sanook, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.sanook.com/campus/1410971/>.

⁶⁷ กรัณยภาส ภูงษ์ฤทธิ์, “ชิทคอมเป็นต่อการผลิตซ้ำความไม่ถูกต้องทางการเมือง (Political Incorrectness),” ประชาไท, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://prachatai.com/journal/2016/03/64662>.

เพศ ภายใต้โครงการกลไกเฝ้าระวังสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ
4 ภาค โดยการสนับสนุนจากกองทุนสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์ และสำนักงาน กสทช.”

และยืนยันว่า การล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศเชิงตลกขบขันด้วยอคติทางเพศ
เป็นการกลั่นทางคำพูด⁶⁸

มูลนิธิเด็กโสสะแห่งประเทศไทยในพระบรมราชินูปถัมภ์เสนอว่า การใช้คำพูดหยอกล้อซ้ำ
ๆ กับเด็ก LGBTQ+ นอกจากสามารถสร้างบาดแผลในใจให้แก่เด็กแล้ว ยังละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานใน
ด้านความปลอดภัย สุขภาพ ศักดิ์ศรี และอิสระจากการเลือกปฏิบัติซึ่งเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงได้รับ
อย่างเท่าเทียม โดย “คำล้อเล่น ล้อเลียน คุณความ ไม่ว่าจะด้วยวาจา ข้อความ หรือการกระทำควร
ได้รับการเคารพอย่างเท่าเทียมกันในทุกเพศ เราไม่เพียงเรียกร้องสิทธิให้กับกลุ่ม LGBTQ+ เท่านั้น
แต่ไม่ว่าเพศใดก็ควรได้รับความเคารพซึ่งกันและกัน”⁶⁹

นอกจากนี้ยังมีปรากฏการณ์ที่กลุ่มตัวแทนผู้มีความหลากหลายทางเพศเดินทางมาที่
สถานีโทรทัศน์แห่งหนึ่งเพื่อยื่นหนังสือกรณีปรากฏการณ์การแสดงกิริยาท่าทางเชิงล้อเลียนอันเป็น
พฤติกรรมที่มีอคติต่ออัตลักษณ์ทางเพศของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ⁷⁰

นอกจากชุดความคิดเห็นที่แสดงออกมาข้างต้น ยังปรากฏคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติซึ่งเป็น
สิ่งพิมพ์ที่มีลักษณะเป็นทางการ และมีการเผยแพร่เพื่อให้สังคมเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับตัวตนของผู้มี
ความหลากหลายทางเพศ โดยเป็นคู่มือที่มุ่งเน้นให้หยุดการใช้คำพูดเชิงล้อเลียนผู้มีความหลากหลาย
ทางเพศ เช่น คู่มือการปฏิบัติงานสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ⁷¹ แนว

⁶⁸ เครือข่ายเพื่อนกะเทยไทย, “ฟ้าเหลืองที่เมืองทอง,” Facebook, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2568552816546255&set=a.512599132141644>.

⁶⁹ “ความแตกต่างไม่ใช่เรื่องตลก” หยุดล้อเล่นที่มุ่งซ้ำกับ LGBTQ+ เพื่อหัวใจที่ไม่เป็นแผล, SOS Children’s Villages Thailand, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.sosthailand.org/blogs/2024/unfunny-jokes-lgbtq?srsId=AfmBOoqiz6XTK1GjuE9m3VitLpOYFMW1ahbpfb5yVxfpkHW0dN-d69i>.

⁷⁰ The Standard Team, “ตัวแทนกลุ่ม LGBTQ+ ยื่นหนังสือช่อง one เหนี่ยวสนอเนื้อหาล้อเลียนกลุ่มความ
หลากหลายทางเพศ,” The Standard, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://thestandard.co/lgbtq-representatives-submit-a-letter-to-channel-one/>.

⁷¹ โครงการกลไกเฝ้าระวังสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ 4 ภาค มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทย
เพื่อสิทธิมนุษยชน, คู่มือการปฏิบัติงานสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ, บรรณาธิการโดย ผศ. ดร. รณภูมิ
สามัคคีคารมย์, อัจฉราภรณ์ ทองแฉล้ม, ปาจริย ศิริกำเนิด, ปริญญญา จรัสเพชร, ทิพากร ไชยประสิทธิ์, เจษฎา แต่สมบัติ, อสมมา

ปฏิบัติการนำเสนอของสื่อมวลชนเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ⁷² คู่มือสื่อไม่เลือกปฏิบัติ⁷³ ชุดความรู้เพื่อการใช้ภาษาเกลียดชังและพฤติกรรมรบกวนบนโลกออนไลน์ต่อคนหลากหลายทางเพศสำหรับครู อาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา⁷⁴ คู่มือให้ไซเบอร์บูลลี่จบบที่รุ่นเรา⁷⁵ โฆษณาเพื่อรณรงค์การยุติการบูลลี่ เพราะไม่ใช่เรื่องตลก และรณรงค์สร้าง “สัญญาใจ สร้างบรรทัดฐานใหม่ ให้ไซเบอร์บูลลี่จบบที่รุ่นเรา”⁷⁶

จากระบบอารมณ์ขันข้างต้น ชี้ให้เห็นกลไกการผลิตสร้างความรู้ของสังคมที่กำหนดขอบเขตความตลกขบขันเกี่ยวกับผู้มีความหลากหลายทางเพศในพื้นที่สาธารณะและออนไลน์ในลักษณะเป็นบรรทัดฐานใหม่ว่ากระทำได้หรือไม่ ซึ่งกระทำการผ่านการผลิตวาทกรรมและการเผยแพร่วาทกรรม เช่น คู่มือและแนวปฏิบัติ หรือคลิปวิดีโอทัศนในลักษณะโฆษณา กระจายผ่านสื่อและสื่อสังคม และการกำกับพฤติกรรมของผู้ใช้อารมณ์ขันผ่านกลไกทางภาคประชาชน เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การคอมเมนต์ หรือการทัวร์ลง เพื่อโจมตีอารมณ์ขันที่ตอกย้ำภาพจำที่ผิดหรือที่มีอคติ และให้ความรู้แก่สังคมเพื่อให้ตระหนักถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเสมอภาค และความเป็นมนุษย์ โดยเหตุนี้ ยุคปัจจุบันจึงนับเป็นอีกยุคสมัยหนึ่งที่มีการแย้งชิงพื้นที่ในการกำกับสังคมว่าพฤติกรรมใดยอมรับได้หรือไม่ได้ โดยเฉพาะในพื้นที่ออนไลน์ซึ่งมักมีการให้ความรู้แก่สังคมเกี่ยวกับ

ภรณ์ ทิมฉิม และ เบญญา คำแสน, พิมพ์ครั้งที่ 1 (กรุงเทพฯ: มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน, มกราคม 2563), สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, https://thaitga.org/public/Media_file/LGBT%20Media%20Guidline.pdf.

⁷² สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, *แนวปฏิบัติการนำเสนอของสื่อมวลชนเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ*, (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2565).

⁷³ เครือข่ายประชาชนจัดการเลือกปฏิบัติ, *คู่มือสื่อไม่เลือกปฏิบัติ*, สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://drive.google.com/file/d/1CqeWdoakJk0nkm3PdkutjZLrELzDNAH/view>.

⁷⁴ สุชาดา ทวีสิทธิ์, นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ, และ ชิตปภพ ประเสริฐโพธิ์, *ชุดความรู้เพื่อการใช้ภาษาเกลียดชังและพฤติกรรมรบกวนบนโลกออนไลน์ต่อคนหลากหลายทางเพศ*, พิมพ์ครั้งที่ 1 (นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565), สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2022/07/568-LGBT-Program.pdf>.

⁷⁵ รวมนักเขียน, *Hashtag: #ให้ไซเบอร์บูลลี่จบบที่รุ่นเรา*, บรรณาธิการโดย ชีรภัทร์ เจนใจ (สำนักพิมพ์แหลมอน, กรกฎาคม 2565), 9-15.

⁷⁶ DTAC, “บูลลี่ไม่ใช่เรื่องตลก,” (วิดีโอ), 6 มกราคม 2565, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2569, <https://www.youtube.com/watch?v=TZ3lsdUDJs8>.

ระเบียบกฎหมายที่สังคมพึงปฏิบัติตาม โดยเฉพาะในแง่การล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศ ดังที่กล่าวไปข้างต้น ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันสภาพสังคมและวัฒนธรรมให้คุณค่าต่อการไม่ล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศ และตำหนิการกระทำดังกล่าว

4. เสรีภาพในการเล่นมุกตลก (Freedom to Joke) และพื้นที่สีเทาของกฎหมายไทย

จากประเด็นความขัดแย้งระหว่างการเล่นมุกตลกกับเสรีภาพในการแสดงออกข้างต้น ทำให้เกิดชนวนความคิดในการตั้งคำถามต่อการล้อเลียนเพศวิถีของผู้มีความหลากหลายทางเพศที่เกิดขึ้นในปัจจุบันในบริบทสังคมไทยว่า มุกตลกดังกล่าวสามารถกระทำได้หรือไม่ในบริบทของเสรีภาพในการแสดงออกตามระบบกฎหมายไทย

“เสรีภาพในการเล่นมุกตลก” เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในคดี *Z.B. v. France*⁷⁷ ของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปอันมีข้อพิพาทเกี่ยวกับเสรีภาพในการแสดงออกตามมาตรา 10 แห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน⁷⁸ คดีนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการเล่นมุกตลกเกี่ยวกับเหตุการณ์ก่อการร้ายกล่าวคือ Z.B. มอบของขวัญวันเกิดครบรอบสามปีแก่ญาติ หลานที่เกิดเมื่อวันที่ 11 กันยายน เป็นเสื้อผ้าที่มีข้อความด้านหน้าและด้านหลังว่า “ฉันคือระเบิด” และ “ญาติ เกิดวันที่ 11 กันยายน”⁷⁹ ตามลำดับ Z.B. บอกให้แม่ของญาติให้ญาติใส่เสื้อดังกล่าวไปโรงเรียนเตรียมอนุบาลเพื่อความตลกขบขัน ญาติสวมเสื้อดังกล่าวไปโรงเรียนแต่ใส่เสื้อกันหนาวทับ เมื่อครูโรงเรียนเปลี่ยนเสื้อให้แก่ญาติในห้องน้ำ จึงเห็นเสื้อดังกล่าว แล้วแจ้งให้หน่วยงานการศึกษาท้องถิ่นและนายกเทศมนตรีประจำเทศบาลทราบ และนายกเทศมนตรีแจ้งความต่อพนักงานอัยการ Z.B. และน้องสาวของ Z.B.

⁷⁷ *ZB v. France* (just satisfaction), no. 46883/15, 02 September 2021.

⁷⁸ อนุสัญญาสิทธิมนุษยชนยุโรป ข้อ 10 วรรคหนึ่ง รับรองสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกไว้ว่า

“บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพในการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพที่จะถือเอาความเห็น และรับและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและความคิดต่าง ๆ โดยปราศจากการแทรกแซงของหน่วยงานของรัฐ และโดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ข้อบทนี้ไม่เป็นการขัดขวางรัฐที่จะกำหนดให้มีการขออนุญาตในกิจการที่เกี่ยวกับการกระจายเสียงแพร่ภาพ โทรทัศน์ หรือภาพยนตร์”

⁷⁹ ดูเพิ่มเติมใน วิโรจน์ เลิศจิตต์ธรรม, “ย้อนรอย 20 ปี 9/11 จากวินาศกรรมสหรัฐฯ สู่วิถีสถิติการก่อการร้ายในอัฟกานิสถาน สหรัฐฯ ชนะแล้วหรือยัง?,” *The Standard*, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2569, <https://thestandard.co/9-11-20-years/>.

เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2544 สหรัฐอเมริกาถูกกลุ่มก่อการร้ายโจมตี โดยการจี้เครื่องบินโดยสาร และบังคับให้พุ่งเข้าชนตึก World Trade Center

ถูกฟ้องด้วยข้อหา “ยกย่องหรือสรรเสริญการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไม่ชอบด้วยกฎหมาย”⁸⁰ แม้ศาลอาญาชั้นต้นพิพากษายกฟ้อง แต่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาพิพากษาว่า จำเลยทั้งสองมีความผิดตามฟ้อง จำคุก Z.B. มีกำหนดสองเดือน และปรับ 4,000 ยูโร และน้องสาวของเขามีกำหนดหนึ่งเดือน และปรับ 2,000 ยูโร แต่โทษจำคุกให้รอการลงโทษไว้ โดยศาลให้เหตุผลว่า การลงโทษเป็นไปเพื่อการป้องกันการยกย่องความรุนแรงหมู่โดยเฉพาะในคดีนี้ เป็นการกระทำหลังจากเกิดเหตุการณ์ที่ฆ่าชีวิตเด็กนักเรียนอนุบาลมาไม่นาน และท่ามกลางเหตุการณ์การก่อการร้ายที่เกิดขึ้น การกระทำของ Z.B. จึงไม่ใช่เป็นมุกตลกที่เกินความพอดีตามที่ Z.B. อ้าง กรณีถือว่าเป็นความเกี่ยวข้องและเพียงพอที่จะแทรกแซงการใช้สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกดังกล่าวได้โดยชอบธรรม ทั้งถือว่าเป็น

⁸⁰ ดูเพิ่มเติมใน “Global Handbook on Hate Speech Laws,” The Future of Free Speech, accessed May 9, 2026, <https://futurefreespeech.org/global-handbook-on-hate-speech-laws/>; Ignatius Yordan Nugraha, “It’s just a Prank, Bro! ZB V. France and A Dark Humour that Turned Sour,” Strasbourg Observers, accessed February 22, 2026, <https://strasbourgothers.com/2021/10/12/its-just-a-prank-bro-zb-v-france-and-a-dark-humour-that-turned-sour/>.

Law of 29 July 1881 on the Freedom of the Press

Article 23 “Those who, either by speeches, cries or threats uttered in public places or meetings, or by writings, prints, drawings, engravings, paintings, emblems, images or any other, will be punished as accomplices of an action qualified as a crime or misdemeanor. Support for writing, speech or image sold or distributed, offered for sale or exhibited in public places or meetings, either by placards or posters exposed to the public, or by any means of communication to the public by electronic means, will have directly provoked the author or the authors to commit the said action, if the provocation has been followed.”

Article 24 “Those who, by one of the means set out in article 23, have incited discrimination, hatred or violence against a person or a group of persons on the grounds of their origin or of their belonging or not belonging to an ethnic group, a nation, a race or a specific religion, will be punished with one year of imprisonment and a fine of 45,000 euros or one of these two penalties.”

ความผิดฐานยกย่องหรือสรรเสริญการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาและไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Glorification of Wilful Killing หรือ Apology for Crimes of Wilful Attacks on Life) เป็นฐานความผิดที่ถูกบัญญัติไว้ในกฎหมายวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1881 ว่าด้วยเสรีภาพสื่อมวลชน (Law of 29 July 1881 on the Freedom of the Press) มาตรา 23 และมาตรา 24 อธิบายโดยสรุปสาระสำคัญได้ว่า เป็นกฎหมายที่ห้ามบุคคลยุยงให้เกิดการกระทำความผิด ซึ่งถ้าการยุยงนั้นทำให้เกิดการกระทำความผิดจริง ผู้กระทำต้องรับโทษ และเป็นกฎหมายห้ามการยุยงให้เกิดความเกลียดชัง ความรุนแรง และการเลือกปฏิบัติต่อกลุ่มบุคคล โดยใช้วิธีการที่กล่าวในมาตรา 23 เช่น การพูด การตะโกน การข่มขู่ หรือกระทำผ่านเอกสารในรูปแบบต่าง ๆ ตามลำดับ

ความจำเป็นทางสังคมที่จะต้องลงโทษ และการลงโทษในคดีนี้ โดยเฉพาะการกำหนดโทษปรับได้ สิ้นสุดแล้ว ซึ่งต่อมาคดีดังกล่าวได้เข้ามาอยู่ในการพิจารณาของศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรป⁸¹

คดีนี้ องค์กร ARTICLE 19⁸² เข้าแทรกแซงการพิจารณาคดีของศาล เพราะเป็นคดีที่ตั้งคำถามสำคัญต่อการตีความอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนด้วยการยื่นหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อโต้แย้ง และให้ความเห็นเกี่ยวกับมาตรา 10 แห่งอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า

“เสรีภาพในการแสดงออกรวมถึงเสรีภาพในการเล่นมุขตลกเป็นหลักพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย สังคมที่มีเสรีภาพจะสามารถเจริญเติบโตและพัฒนาต่อไปได้ด้วยการมีอยู่ของเสรีภาพในการแสดงออกและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ไม่ว่าความคิดเห็นนั้นจะทำให้สะเทือนใจ ทำให้ไม่พอใจ รู้สึกขุ่นเคืองใจ หรือไม่สบายใจหรือไม่ก็ตาม”

การคุ้มครองการใช้เสรีภาพตามมาตรา 10 ดังกล่าว ไม่ควรถูกจำกัดแต่เพียงการแสดงออกทางศิลปะหรือทางการเมือง แต่ควรรวมถึงการคุ้มครองการแสดงออกมุขตลก แม้จะน่ารังเกียจ น่าตกใจ หรือน่ารำคาญก็ตาม⁸³

⁸¹ “Conviction of Man For Giving His Three-Year-Old Nephew a T-shirt, Worn at Nursery School, with the Slogans “I am a bomb” And “Jihad, born on 11 September”: No violation of Article 10 of the Convention,” ECHR Case Law, accessed February 22, 2026, <https://www.echr.caselaw.com/en/echr-decisions/conviction-of-man-for-giving-his-three-year-old-nephew-a-t-shirt-worn-at-nursery-school-with-the-slogans-i-am-a-bomb-and-jihad-born-on-11-september-no-violation/>; Stephanos Stavros, “Sanchez and ZB v France: How Many More Restrictions to Freedom of Expression Should Strasbourg Accept?,” Oxford Human Rights Hub, accessed May 9, 2026, <https://ohrh.law.ox.ac.uk/sanchez-and-zb-v-france-how-many-more-restrictions-to-freedom-of-expression-should-strasbourg-accept/>; “European Court of Human Rights: Contradictory Ruling in Two Key Free Expression and Terrorism Cases,” Article 19, accessed May 9, 2026, <https://www.article19.org/resources/european-court-of-human-rights-contradictory-rulings-in-two-key-free-expression-and-terrorism-cases/>.

⁸² ดูเพิ่มเติมใน “Defending Expression Since 1987,” Article 19, accessed May 9, 2026, <https://stories.article19.org/article-19-defending-expression-since-1987/index.html#article>.

ARTICLE 19 เป็นองค์กรสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่จัดตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1987 เป็นองค์กรที่ตั้งชื่อตามมาตรา 19 ว่าด้วยปฎิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่สนับสนุนและต่อสู้เพื่อเสรีภาพในการแสดงออกทั่วโลก

⁸³ ดูเพิ่มเติมใน “ARTICLE 19 Tells Strasbourg Court to Protect the Freedom to Joke,” Article 19,

ศาลสิทธิมนุษยชนแห่งยุโรปตัดสินว่า ถ้อยคำเชิงตลกขบขันได้รับความคุ้มครองภายใต้มาตรา 10 ดังกล่าว แต่สิทธิในการเล่นมุกตลกไม่ใช่สิทธิที่ไร้ขอบเขต และบุคคลที่ใช้เสรีภาพดังกล่าวต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบด้วย เมื่อก่อนหน้านั้นมีการก่อการร้ายอื่นเกิดขึ้น ทำให้มีเด็กเสียชีวิตสามรายในโรงเรียน การที่ Z.B. อ้างว่า ตนไม่มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มก่อการร้ายและไม่เป็นผู้สนับสนุนในอุดมการณ์การก่อการร้ายจึงไม่สามารถอ้างเพื่อลดทอนความรุนแรงของการกระทำของ Z.B. ได้ การแทรกแซงการใช้เสรีภาพของ Z.B. จึงมีความชอบธรรม⁸⁴

คดีนี้เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นข้อมูลที่สำคัญหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นข้อสนับสนุนของการมีอยู่ของเสรีภาพในการเล่นมุกตลกซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของเสรีภาพในการแสดงออกผ่านคำยืนยันของศาลและความเห็นของนักกฎหมายที่เข้าแทรกแซงการพิจารณาคดี ความขัดแย้งระหว่างการเล่นมุกตลกกับเสรีภาพในการแสดงออกในบริบทของสังคมและการบังคับใช้ของกฎหมายของรัฐ และการบังคับใช้กฎหมายภายในประเทศและระหว่างประเทศของศาลในการตีความตลกขบขัน และที่สำคัญ สะท้อนให้เห็นผลกระทบต่อเสรีภาพในการแสดงออกของบุคคลในบริบทที่ความตลกขบขันเข้ามาเกี่ยวข้องที่อาจถูกจำกัดได้ ซึ่งสามารถเป็นกรณีศึกษาเพื่อศึกษากฎหมายในบริบทของความตลกขบขันในประเด็นอื่นได้

accessed February 22, 2026, <https://www.article19.org/resources/european-court-of-human-rights-any-restriction-on-the-freedom-to-joke-including-in-bad-taste-must-meet-the-high-standard-of-necessity/>; Jude Bunting and Gabrielle Guillemin, “Written Submission of Article 19: In the European Court of Human Rights Application No. 46883/15 Between ZB (Applicant) V. France (Respondent),” (10 October 2019), accessed February 22, 2026, <https://www.article19.org/wp-content/uploads/2019/10/ZB-Article-19-Intervention-10.10.19-FINAL-for-website.pdf>.

ARTICLE 19 ให้ความเห็นว่า มาตรา 10 เป็นบทบัญญัติที่คุ้มครองการแสดงออกที่รวมการเสรีภาพในการเล่นมุกตลกที่อาจทำให้ไม่พอใจ ทำให้สะเทือนใจ หรือทำให้รู้สึกไม่สบายใจ ดังนั้น การเข้าแทรกแซงการใช้เสรีภาพเช่นว่านี้ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบและอย่างเอาใจใส่ ARTICLE 19 เชื่อว่า มุกตลกก็คือมุกตลกและควรมองเห็นอย่างตลกขบขัน แม้จะทำให้เกิดความทรงจำแย่ ๆ และกล่าวว่า คดีนี้เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญที่ทำให้ศาลได้มีโอกาสดูมองพื้นฐานของเสรีภาพในการแสดงออก รวมถึงศาลต้องทำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การจำกัดเสรีภาพใด ๆ จะกระทำอย่างชอบธรรมได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างเที่ยงแท้ และในการลงโทษทางอาญา ศาลก็ต้องพิจารณาหลักเกณฑ์ว่า บทบัญญัติที่ตรึงขึ้นได้ผ่านมาตรการที่เข้มข้นสูงสุดแล้วหรือไม่

⁸⁴ “European Court of Human Rights: Contradictory Ruling in Two Key Free Expression and Terrorism Cases,” Article 19, accessed May 9, 2026, <https://www.article19.org/resources/european-court-of-human-rights-contradictory-rulings-in-two-key-free-expression-and-terrorism-cases/>.

ปัจจุบัน ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนหลายฉบับ⁸⁵ หนึ่งในนั้นคือ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองหรือ “ICCPR”⁸⁶ ซึ่งเป็นกฎหมายสิทธิมนุษยชนในระดับสากลหรือระหว่างประเทศที่สำคัญซึ่งรับรองเสรีภาพในการแสดงออกตามข้อ 19 วรรคหนึ่งและวรรคสอง⁸⁷ แต่จำกัดการใช้เสรีภาพดังกล่าวในข้อ 19 วรรคสาม⁸⁸ และมีข้อจำกัดรูปแบบการแสดงที่สำคัญในข้อ 20 วรรคสอง ซึ่งบัญญัติว่า

“การสนับสนุนให้เกิดความเกลียดชังในชาติ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนา ซึ่งยั่วยุให้เกิดการเลือกปฏิบัติ การเป็นปฏิปักษ์ หรือการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมาย”

สำหรับประเทศไทย เสรีภาพในการแสดงออกถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 34 วรรคหนึ่ง⁸⁹ ซึ่งรัฐไม่อาจจำกัดเสรีภาพในการแสดงออกได้ เว้นแต่จะ

⁸⁵ สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, “พันธกรณีระหว่างประเทศ,” NHRC, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.nhrc.or.th/th/international-obligations>.

⁸⁶ กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ, “ICCPR: กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง,” Human Rights, สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569, <https://humanrights.mfa.go.th/human-rights/core-international-human-rights-instruments/treaties-that-thailand-is-party/iccpr/>.

⁸⁷ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, *หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พิธีสารเลือกรับแห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และพิธีสารเลือกรับ ฉบับที่สองแห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง* (กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ม.ป.ป.), 50.

“1. บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกแซง”

“2. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะแสวงหา รับ และเผยแพร่ข้อมูล ข่าวสารและความคิดทุกประเภท โดยไม่คำนึงถึงพรมแดน ทั้งนี้ ไม่ว่าด้วยวาจา เป็นลายลักษณ์อักษร หรือการตีพิมพ์ในรูปของ ศิลปะ หรือโดยอาศัยสื่อประการอื่นตามที่ตนเลือก”

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, 50.

“3. การใช้สิทธิตามที่บัญญัติในวรรคสองของข้อนี้ ต้องมีหน้าที่และความรับผิดชอบพิเศษควบคู่ไปด้วย การใช้ดังกล่าวอาจมีข้อจำกัดในบางเรื่อง แต่ทั้งนี้ ข้อจำกัดนั้นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมายและจำเป็นต่อ (ก) การเคารพในสิทธิหรือชื่อเสียงของบุคคลอื่น (ข) การรักษาความมั่นคงของชาติ หรือความสงบเรียบร้อย หรือการสาธารณสุข หรือศีลธรรมของประชาชน”

⁸⁹ มาตรา 34 วรรคหนึ่ง “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือ

อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน จากกรณีดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยรับหลักการกฎหมายสิทธิมนุษยชนสากลมา เพราะการรับรองและการจำกัดเสรีภาพดังกล่าวมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน

ในแง่กฎหมายภายใน มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องที่กำกับการแสดงออกหลายกรณี ทั้งปรากฏคำพิพากษาศาลฎีกาที่มีการตีความตกลงขงขึ้นในบางกรณีด้วย เช่น ประมวลกฎหมายอาญา ความผิดเกี่ยวกับศาสนา เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1807/2550⁹⁰ ฐานหมิ่นประมาท เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 74/2563⁹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1752/2514⁹² หรือลหุโทษ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2411/2537⁹³ และในทางวิชาการ มีนักกฎหมายให้ความเห็นว่า สำหรับความผิดฐานหมิ่นประมาท “คำพูดล้อเล่น คำพูดหยอกล้อ คำกล่าวกันในหมู่เพื่อนฝูงเพื่อสนุกสนาน หรือคำพูดที่เป็นอุทาหรณ์ เรื่องอ่านเล่น บทประพันธ์ หรือนวนิยาย ซึ่งคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป ย่อมไม่เชื่อว่าเป็นความจริง คำพูดล้อเลียนต่าง ๆ ย่อมไม่หมิ่นประมาท”⁹⁴ แม้คำพูดบางคำจะหยาบคาย แต่ใน

ศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน”

⁹⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1807/2550

“จำเลยแต่งกายเป็นภิกษุแล้วใช้เท้าข้างหนึ่งยืนอยู่บนฐานพระพุทธรูปปางห้ามญาติ โดยเท้าจำเลยอยู่บนส่วนหนึ่งของพระบาทพระพุทธรูปยกมือขวาขึ้นเลียนแบบพระพุทธรูป แสดงท่าทางล้อเลียนถึงตาอาปาก นอกจากจะเป็นการไม่เคารพต่อพระพุทธรูปแล้ว จำเลยยังได้แสดงตนเสมอกับพระพุทธรูป จึงเป็นการกระทำความไม่สมควรและเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามพุทธศาสนา จำเลยจึงมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206”

⁹¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 74/2563

“คดีมีปัญหาวินิจฉัยว่า จำเลยนำภาพหน้าเพซึกของโจทก์ส่วนที่มีการแต่งเติมรูปของโจทก์ด้วยการใช้สีคาดตา และเติมเขาไปเผยแพร่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทโจทก์หรือไม่เห็นว่า รูปของโจทก์เป็นการเติมภาพวาดการ์ตูนคล้ายเขาคบศีรษะมีลักษณะเป็นการล้อเลียนให้ดูตลกขบขันมากกว่า กรณีไม่ถึงกับเป็นการใส่ความโจทก์ว่าไร้ความสามารถหรือเป็นคนมีเขาตามฟ้อง ส่วนนี้จึงไม่เป็นการหมิ่นประมาทโจทก์...”

⁹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1752/2514

“ข้อความโฆษณาที่ล้อเลียนคำพูดของผู้เสียหายผู้ซึ่งอยู่ในฐานะที่อาจถูกบุคคลอื่นล้อเลียนได้ด้วยข้อความอย่างเดียวกัน แม้จะหยาบคายหรือกล่าวเกินไถบ้าง แต่ก็รวมอยู่ในข้อความล้อเลียนย่อมไม่หมิ่นประมาท”

⁹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2411/2537

“เมื่อเห็นนายจ้างขับรถผ่านมาลูกจ้างได้กล่าวถ้อยคำว่า “อิหว่าลัน” ต่อนายจ้างซึ่งกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงความไม่พอใจต่อนายจ้างอันมีผลสืบเนื่องมาจากการที่นายจ้างไม่จ่ายค่าจ้างให้...เป็นเพียงถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ไม่ถึงกับเป็นการดูหมิ่นนายจ้างซึ่งหน้า จึงมิใช่เป็นการกระทำความผิดอาญาโดยเจตนาแก่นายจ้าง”

⁹⁴ สุมาลี วงษ์วิจิตร, กฎหมายว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิคอร์ได้ (LW208), พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ:

บางบริบทของสังคม เช่น การพูดต่อเพื่อนสนิทหรือคนใกล้ชิดก็ไม่ใช่ความผิด⁹⁵ หรือ “ถ้าเพียงแต่ล้อเลียนกันอาจไม่ถึงขั้นเป็นหมิ่นประมาท”⁹⁶ หรือหากเป็นการกลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่ออารมณ์หรือจิตใจ เช่น อับอาย แต่ยังไม่ได้ทำให้ผู้ถูกระทำต้องเสื่อมเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง การกระทำความผิดดังกล่าวย่อมไม่เป็นหมิ่นประมาท⁹⁷ และสำหรับความผิดฐานดูหมิ่นผู้อื่นว่า เมื่อการดูหมิ่นเป็นการดูถูกเหยียดหยาม และสบประมาท ซึ่งเป็นเรื่องที่ผู้กระทำความผิดจะรู้สึกภายในใจต่อผู้อื่น ไม่ว่าด้วยวาจาหรือด้วยกิริยาอย่างหนึ่งอย่างใด ดังนั้น ผู้กระทำความผิดจะต้องมีเจตนาที่จะแสดงความรู้สึกดังกล่าว จึงมีนัยกฎหมายบางคนที่ให้ความเห็นว่า “หากเป็นการพูดคุยกันตามประสาคนสนิทชิดชอบกันไม่เป็นความผิดตามมาตรา”⁹⁸ เพราะถือว่าไม่มีเจตนาดูถูกเหยียดหยาม

จากคำพิพากษาศาลฎีกาข้างต้น แม้จะไม่เกี่ยวข้องกับการล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศ แต่สามารถนำมาใช้เป็นฐานคิดในการวิเคราะห์การปรับใช้กฎหมายในพื้นที่ของความตลกขบขันได้ดังจะเห็นในส่วนต่อไป

5. การล้อเลียนกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศและพื้นที่สีเทาในกฎหมายไทย

บทความนี้เสนอความขัดแย้งระหว่างเสรีภาพในการเล่นมุกตลก ระบายอารมณ์ขัน และความถูกต้องทางการเมืองในประเด็นการล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศซึ่งเป็นกลุ่มผู้มีอยู่ในสถานะรอง เป็นการฉายให้เห็นผ่านการนำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสังคมมาวิเคราะห์ประกอบกับวิธีวิทยาแบบสหวิทยาการในการศึกษากฎหมายแบบกฎหมายกับมนุษยศาสตร์ ซึ่งปรากฏการณ์ข้างต้น

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548), 109.

⁹⁵ สุรัสวดี แสนสุข และ พลสิทธิ์ จิระสันติมน, “ข้อสังเกตเบื้องต้นเกี่ยวกับหมิ่นประมาทและดูหมิ่นในกฎหมายอาญา,” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี* ปีที่ 8, ฉ. พิเศษ (ธันวาคม 2560): 70.

⁹⁶ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, *ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง*, พิมพ์ครั้งที่ 40, แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561), 561.

⁹⁷ ณัฏชา ศรีจร, “มาตรการตามประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์ (Cyberbullying),” *วารสารตุลพาท* ปีที่ 64, ฉ. 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560): 54.

⁹⁸ ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ, *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและโทษ*, พิมพ์ครั้งที่ 14, แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560), 431.

มิใช่เป็นเพียงเรื่องของความขัดแย้งระหว่างคนที่มีอารมณ์ขันที่เลือกจะใช้เสรีภาพในการเล่นมุกตลก คนที่ตกเป็นเหยื่อ และสังคมที่ตีตราหรือตำหนิการกระทำดังกล่าว แต่เป็นโครงสร้างเชิงอำนาจในการแย่งชิงพื้นที่กำหนดความจริงในสังคมไทยว่า “หัวเราะได้เพียงใด”

จากหลักฐานที่เกิดขึ้น การล้อเลียนอัตลักษณ์ของผู้มีความหลากหลายทางเพศด้วยมุกตลก อาจสรุปได้ว่า การที่สังคมออกมาตำหนิและแสดงข้อโต้แย้งต่อการล้อเลียนดังกล่าวได้กลายเป็นสนามแห่งวาทกรรมที่ประกอบสร้างโดยสังคม เต็มไปด้วยชุดความรู้และความจริงที่เข้ามากำกับว่า คนในสังคมไม่ได้ตกลงกับมุกตลกที่ล้อเลียนกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ทั้งได้กลายเป็นอำนาจที่เข้ามากำหนดความเป็นปกติที่พึงกระทำกันในยุคนี้ในสังคมไทย

นอกจากนี้ ยังทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับเสียงของผู้มีความหลากหลายทางเพศที่สัมพันธ์กับวาทกรรมของสังคมในปัจจุบัน เพราะเกิดการต่อต้านการสร้างอคติหรือภาพแทนซึ่งมักกระทำผ่านมุกตลกที่ไม่ตรงตามที่กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศต้องการที่จะนิยามตนเอง มีการรณรงค์การเลิกล้อเลียนบุคคลทั่วไป รวมถึงผู้มีความหลากหลายทางเพศ จึงทำให้เห็นว่าสังคมนั้นเปลี่ยน มีการแสวงหาสิทธิมนุษยชนเข้ามามากขึ้น โดยเฉพาะสื่อสังคมที่รณรงค์ให้คนเลิกล้อเลียน จุดนี้ นับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่ทำให้สถานะรองของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเกิดการเปลี่ยนแปลง จากที่เคยอยู่ข้างล่าง ไม่มีเสียงเป็นของตนเอง เริ่มขยับขึ้นมามีอำนาจต่อรองในสังคม เพื่อให้สังคมเห็นว่าพวกเขาก็เป็นมนุษย์เหมือนบุคคลทั่วไปในสังคม สมควรมีสติเท่าเทียมอย่างเดียวกันกับบุคคลทั่วไปในสังคม ทำให้สังคมรู้สึกว่ามีอาจ “บูลลี่” ล้อเลียน หรือเหยียดกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศอย่างตลกขบขันได้

ปรากฏการณ์การบังคับใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ของผู้มีความหลากหลายทางเพศไปอย่างสิ้นเชิง เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างทางสังคม “ได้ยินเสียงของพวกเขา” และทิศทางทางสังคมที่สำคัญในการสร้างพื้นที่เพื่อนิยามความเป็นตัวเองของพวกเขา ให้พ้นจากการถูกตีตราและกดทับจากอำนาจนำของโครงสร้างทางสังคม และสามารถทำให้พวกเขาหลุดพ้นจากความไร้เสียงที่ทำให้พวกเขาเป็นกลุ่มบุคคลที่อยู่ในสถานะรองได้

ในแง่ของกฎหมาย จะเห็นข้อถกเถียงที่สำคัญว่า ในขณะที่ระบอบอารมณ์ขันห้ามการล้อเลียนกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ เสรีภาพในการเล่นมุกตลกสามารถกระทำได้เพียงใด เมื่อพิจารณากรณีการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองซึ่งเป็นบทบัญญัติที่

เสรีภาพในการแสดงออกตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยบัญญัติใกล้เคียงกันแล้ว จะพบว่า เมื่อการล้อเลียนผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นการใช้สิทธิในเสรีภาพในการแสดงออกอย่างหนึ่ง หากไม่มีลักษณะเป็นการสนับสนุนให้เกิดความเกลียดชัง ต้องถือว่าอยู่ในขอบเขตของเสรีภาพในการแสดงออกอยู่ ทั้งไม่มีกฎหมายบัญญัติห้ามการแสดงออกเช่นนั้นด้วย

โดยนัยนี้ จึงเกิดพื้นที่สีเทาในกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับความตลกขบขัน ซึ่งผู้เขียน เรียกว่า “พื้นที่ที่อาจถูกจำกัด” และแสดงให้เห็นว่า กฎหมายไทยล้าหลัง ไม่เท่าทันกับสังคมในปัจจุบันเพื่อควบคุมการล้อเลียนซึ่งสังคมถือว่าเป็นการบูลลี่ การอาศัยกฎหมายที่มีอยู่ปัจจุบันไม่สามารถควบคุมอารมณ์ขันต่อผู้มีความหลากหลายทางเพศได้ หากพิจารณาคำพิพากษาข้างต้น จะเห็นว่า คำพิพากษาศาลฎีกาก็มีการตีความตลกขบขันอยู่บ้าง ซึ่งสามารถนำไปเป็นหลักในการตรา “กฎหมายว่าด้วยความตลกขบขัน” เพื่อควบคุมพื้นที่นี้ได้ ดังนี้

ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หรือพื้นที่ทางการ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1807/2550⁹⁹ แสดงให้เห็นว่า พื้นที่ความตลกขบขันต่อศาสนาหรือวัตถุทางศาสนาแคบมากหรืออาจไม่มีเลย ทำให้เห็นการบังคับใช้กฎหมายว่า พื้นที่เกี่ยวกับศาสนาตกไม่ได้ในสารธารณะไม่ว่าในเวลาใด เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่บุคคลพึงต้องสำรวม ทั้งการแต่งกายเป็นภิกษุและกระทำในลักษณะดังกล่าวเป็นการแสดงตนให้เสมือนกับพระพุทธรูป แม้เพื่อความตลกขบขันก็เป็นความผิด คำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 1413/2492¹⁰⁰ แสดงให้เห็นว่า ความตลกขบขันถูกกำกับอย่างเข้มข้นเมื่อมีอำนาจของรัฐเป็นจุดเกาะเกี่ยว ไม่เปิดพื้นที่ให้ความตลกขบขัน กล่าวคือ ในหน่วยการเลือกตั้งซึ่งเป็นที่ทราบว่าเป็นพื้นที่ที่ต้องโปรงใส

⁹⁹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1807/2550

“จำเลยแต่งกายเป็นภิกษุแล้วใช้เท้าข้างหนึ่งยืนอยู่บนฐานพระพุทธรูปปางห้ามญาติ โดยเท้าจำเลยอยู่บนส่วนหนึ่งของพระบาทพระพุทธรูปยกมือขวาขึ้นเลียนแบบพระพุทธรูป แสดงท่าทางล้อเลียนถึงตาอัปาก นอกจากจะเป็นการไม่เคารพต่อพระพุทธรูปแล้ว จำเลยยังได้แสดงตนเสมือนกับพระพุทธรูป จึงเป็นการกระทำความอันไม่สมควรและเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามพุทธศาสนา จำเลยจึงมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 206”

¹⁰⁰ คำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 1493/2492

ความว่า วันเกิดเหตุเวลา 17.00 น. กรรมการกำลังตรวจคะแนนเสียงการเลือกตั้งในที่เลือกตั้ง จำเลยเสกสุราเมาขึ้นไปบนศาลา ล้อเลียนกรรมการโดยขานคะแนนที่กรรมการอ่าน เมื่อกรรมการห้ามปราม จำเลยก็ไปนั่งข้างเสาที่แขวนกลอง เอามือตีกองจำเลยตะโกนออกมาว่าจำเลยเป็นข้าราชการคนหนึ่ง เป็นสมาชิกสภาเทศบาลเมืองนครราชสีมา อ้างกรรมการไม่ยุติธรรม...ศาลฎีกาเห็นว่า กำหนด 17.00 น. เป็นเพียงให้ปิดการลงคะแนนเสียงเท่านั้น จำเลยก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นหลัง 17.00 น. แต่เป็นเวลาในขณะที่กรรมการตรวจนับคะแนนเสียง และที่นั่นยังเป็นที่เลือกตั้ง จำเลยต้องผิด”

นำเชือกถือ และสงบเรียบร้อย การที่จำเลยล่อเลียนกรรมการในช่วงเวลาดังกล่าว เมื่อห้ามแล้ว แต่จำเลยไม่หยุด ถือว่าจำเลยก่อให้เกิดความวุ่นวาย

ในพื้นที่เกี่ยวกับการหมิ่นประมาทและการดูหมิ่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 74/2563¹⁰¹ แสดงให้เห็นว่า การล่อเลียนให้ตลกขบขันไม่ใช่การใส่ความว่าโง่เขลาหรือมีเขาจริง อันเป็นพื้นที่ที่ไม่มีการควบคุมอย่างเข้มงวด และเปิดช่องให้มีการล้อได้ เพราะผู้รับสารย่อมเข้าใจว่าเป็นเรื่องของความตลกขบขัน ทั้งไม่มีบุคคลใดเชื่อว่าผู้ถูกล้อจะมีเขาจริง เพราะเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1752/2514¹⁰² เกี่ยวพันกับสถานะของผู้ถูกล้อในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ความตลกขบขันต้องพิจารณาสถานะของบุคคลด้วย ซึ่งกรณีตามคำพิพากษา บุคคลซึ่งมีฐานะและความสำคัญเช่นผู้เสียหายในคดีดังกล่าวย่อมอาจถูกล้อเลียนเสียได้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2411/2537¹⁰³ แสดงให้เห็นการกล่าวว่า “หัวล้าน” ซึ่งเป็นการนำอัตลักษณ์เฉพาะของบุคคลมาล้อเลียน เพื่อทำให้เป้าที่ถูกล้อเลียนเสียความรู้สึกหรือทำให้รู้สึกถูกรังแกไม่ใช่การดูหมิ่น แม้ตามคำพิพากษานี้ให้เหตุผลว่า เป็นเพียงถ้อยคำที่ไม่สุภาพ แต่ผู้เขียนขอตั้งข้อสังเกตว่า เคยมีคำพิพากษาในศาลแรงงานของสหราชอาณาจักรวินิจฉัยว่า การดูถูกล้อเลียน

¹⁰¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 74/2563

“รูปของโจทก์เป็นการเติมภาพวาดการ์ตูนคล้ายเขาคบศีรษะมีลักษณะเป็นการล้อเลียนให้ดูตลกขบขันมากกว่ากรณีไม่ถึงกับเป็นการใส่ความโจทก์ว่าโง่เขลาหรือเป็นคนมีเขาตามฟ้อง ส่วนนี้จึงไม่เป็นการหมิ่นประมาทโจทก์”

¹⁰² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1752/2514

“เมื่อผู้เสียหายมีฐานะและความสำคัญดังกล่าว การที่จำเลยลงพิมพ์ข้อความดังกล่าวก็ไม่น่าจะเป็นการใส่ความอันเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทแต่อย่างใด เพราะบุคคลซึ่งมีฐานะและความสำคัญเช่นผู้เสียหายนี้ก็อาจจะถูกบุคคลอื่นล้อเลียนได้ ดังจะเห็นได้จากข้อความที่ว่า “ผู้การเขต ๑๐ (ต้นอุยหลิม)” ก็เป็นการล้อเลียนผู้เสียหายว่าเป็นคนใหญ่คนโตมีวาสนาเท่ากับผู้บังคับการตำรวจนครเขตคนหนึ่ง ซึ่งตำรวจเขต ๑๐ ก็ไม่มี มีแต่เขต ๙ จึงเห็นได้ว่าเป็นการล้อเลียนด้วยการยกยอ เพราะผู้เสียหายมีตำรวจเฝ้าบ้านถึง ๖ คน ส่วนคำว่า “คำราม” นั้น แม้จะหยาบคายไปบ้าง ก็ยังรวมอยู่ในการล้อเลียนทั้งหมดนั่นเอง เมื่อข้อความซึ่งจำเลยลงโฆษณาเป็นการล้อเลียนผู้เสียหายเช่นนี้ ศาลฎีกาเห็นว่า ข้อความนั้นไม่เป็นการหมิ่นประมาทผู้เสียหาย”

¹⁰³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2411/2537

“เมื่อเห็นนายจ้างขับรถผ่านมาลูกจ้างได้กล่าวถ้อยคำว่า “อีหัวล้าน” ต่อนายจ้างซึ่งกระทำการดังกล่าวเป็นการแสดงความไม่พอใจต่อนายจ้างอันมีผลสืบเนื่องมาจากการที่นายจ้างไม่จ่ายค่าจ้างให้...เป็นเพียงถ้อยคำที่ไม่สุภาพ ไม่ถึงกับเป็นการดูหมิ่นนายจ้างซึ่งหน้า จึงมิใช่เป็นการกระทำความผิดอาญาโดยเจตนาแก่นายจ้าง”

เพื่อนร่วมงานชายว่า “หัวล้าน” เป็นการคุกคามทางเพศอย่างหนึ่ง และเป็นการเลือกปฏิบัติ ซึ่งการล้อเลียนดังกล่าวมีความรุนแรงเท่ากับการพูดเรื่องรูปร่าง เช่น หน้าอกของฝ่ายหญิง¹⁰⁴

จากการวิเคราะห์การตีความตลกขบขันในเบื้องต้น ในพื้นที่ทางการเมือง ศักดิ์สิทธิ์ หรือที่ต้องการความสงบเรียบร้อย เช่น หน่วยเลือกตั้ง หรือสถานที่ที่เกี่ยวกับศาสนา ความตลกขบขันถูกควบคุมอย่างเข้มงวด เพราะกฎหมายต้องการรักษาอำนาจและความสงบเรียบร้อย ในขณะที่พื้นที่ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นการหมิ่นประมาท จะเห็นว่า ความตลกขบขัน เช่น การเสียดสีหรือล้อเลียนสามารถแสดงออกได้ยิ่งกว่า เพราะความตลกขบขันในพื้นที่สะท้อนความไม่จริงจัง โดยเฉพาะหากวิญญูชนเข้าใจว่าเรื่องตลกขบขัน ผู้กระทำย่อมไม่มีความผิด นอกจากพื้นที่แล้ว บุคคลที่ตกเป็นเป้าแห่งการล้อเลียนย่อมมีความสำคัญด้วย หากนำปัจจัยข้างต้นมาวิเคราะห์ เมื่อกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติที่คุ้มครองการล้อเลียนกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศไว้เป็นการเฉพาะ ในการสร้างกฎหมายว่าด้วยความตลกขบขัน จึงต้องพิจารณาหลักพื้นที่ หลักเวลา หลักบุคคล หลักเจตนา และผลกระทบ เพราะกฎหมายไม่ได้ห้ามความตลกขบขันไว้โดยตรงในบางบริบท แต่มีการจัดระดับความตลกขบขันไว้ในแต่ละบริบทแตกต่างกัน

¹⁰⁴ “ศาลในอังกฤษตัดสินให้การล้อเลียนผู้ชายว่า ‘หัวล้าน’ ถือเป็นการคุกคามทางเพศ,” The Matter, สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2569, <https://thematter.co/brief/174817/174817>.

References

- เครือข่ายเพื่อนกะเทยไทย. “ฟ้าเหลืองที่เมืองทอง.” Facebook. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569,
<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2568552816546255&set=a.512599132141644>.
- เครือข่ายประชาชนจัดการเลือกปฏิบัติ. *คู่มือสื่อไม่เลือกปฏิบัติ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569,
<https://drive.google.com/file/d/1CqeWdoakJk0nkm3PdkutjZrELzDNAH/view>.
- โครงการกลไกเฝ้าระวังสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทางเพศ 4 ภาค มูลนิธิเครือข่ายเพื่อน
กะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน. *คู่มือการปฏิบัติงานสื่อในการนำเสนอประเด็นความหลากหลายทาง
เพศ*. บรรณาธิการโดย ผศ. ดร. รณภูมิ สามัคคีคารมย์, อัจฉราภรณ์ ทองแฉล้ม, ปางริย์ ศิริ
กำเนิด, ปริญญญา จรัสเพชร, ทิพากร ไชยประสิทธิ์, เกษฎา แต่สมบัติ, อสมภรณ์ ทิมฉิม และ
เบญญา คำแสน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเครือข่ายเพื่อนกะเทยเพื่อสิทธิมนุษยชน,
มกราคม 2563. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569,
https://thaitga.org/public/Media_file/LGBT%20Media%20Guideline.pdf.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. *บทแนะนำสู่ทฤษฎีความคิดหลังโครงสร้างนิยม (Introducing Poststructuralism)*.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ, มีนาคม 2560.
- กรมองค์การระหว่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศ. “ICCPR: กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง
และสิทธิทางการเมือง.” Human Rights. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569,
<https://humanrights.mfa.go.th/human-rights/core-international-human-rights-instruments/treaties-that-thailand-is-party/icpr/>.
- กฤษณ์พชร โสมณวัตร. “พิพากษารมณ: ระบอบกฎหมายแห่งความรู้สึกเดือดร้อนรำคาญของชนชั้นกลาง
ไทย.” ใน *อารมณ์ความรู้สึกชนชั้นกลางไทยในคืนวันที่ฝนแปร*, บรรณาธิการโดย สายชล สัตยานุ
รักษ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), 2566.
- การันยภาส ภู่งงุฑ. “จิตคอมเป็นต่อการผลิตซ้ำความไม่ถูกต้องทางการเมือง (Political
Incorrectness).” ประชาไท. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569,
<https://prachatai.com/journal/2016/03/64662>.
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. *หลักกฎหมายระหว่างประเทศทั่วไปเกี่ยวกับสนธิสัญญาด้านสิทธิ
มนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พิธีสารเลือกรับแห่ง
กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และพิธีสารเลือกรับ ฉบับที่สอง*

- แห่งกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ, ม.ป.ป.
- ชลธิชา ขาญชัยฤกษ์. “Politically Correct Terms and Phrases.” สถาบันภาษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569,
[https://www.culi.chula.ac.th/salc/images/ENG%20Today%20PDF/Eng-40%20\(Politically%20correct%20terms%20and%20phrases\).pdf](https://www.culi.chula.ac.th/salc/images/ENG%20Today%20PDF/Eng-40%20(Politically%20correct%20terms%20and%20phrases).pdf).
- ณัชชา ศรีจิร. “มาตรการตามประมวลกฎหมายอาญาเกี่ยวกับการกลั่นแกล้งรังแกทางไซเบอร์ (Cyberbullying).” *วารสารตุลพาห* ปีที่ 64, ฉ. 3 (กันยายน - ธันวาคม 2560): 49-58.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและโทษ*. พิมพ์ครั้งที่ 14, แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. *ประมวลกฎหมายอาญา ฉบับอ้างอิง*. พิมพ์ครั้งที่ 40, แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561.
- ธนศ วงศ์ยานนาวา. *ว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม (On Multiculturalism): ความไม่หลากหลายของความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สมมติ ชูตงานวิชาการ, 2560.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. *แว่นวรรณคดี: ทฤษฎีร่วมสมัย*. ปทุมธานี: สำนักพิมพ์นาคร, 2559.
- ปวรพล รุ่งรจน. “ขออนุญาต Educate นะคะอีเก้งกิจ: ถอดเรื่อง Political Correctness กับ เก้งกิจ กิติเรียงลาภ.” *Urban Creature*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569,
<https://urbancreature.co/political-correctness/>.
- รมนักเขียน. *Hashtag: #ให้ไซเบอร์บูลลี่จิบที่รุ่นเรา*. บรรณาธิการโดย อีรภัทร์ เจนใจ. สำนักพิมพ์แหลมอน, กรกฎาคม 2565.
- วิโรจน์ เลิศจิตต์ธรรม. “ย้อนรอย 20 ปี 9/11 จากวินาศกรรมสหรัฐฯ สู่วัยรุ่นด้านก่อการร้ายในอัฟกานิสถาน สหรัฐฯ ขณะแล้วหรือยัง?.” *The Standard*. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2569,
<https://thestandard.co/9-11-20-years/>.
- สันติ เล็กสกุล. “‘ผู้ไร้เสียง’ ในทัศนะของ กยาทรี จักรวรรที่ สปีวัก.” *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 2557.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. *แนวปฏิบัติการนำเสนอสื่อมวลชนเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2565.

“ความยุติธรรมในเงาสลัว”

- สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. “พันธกรณีระหว่างประเทศ.” NHRC. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.nhrc.or.th/th/international-obligations>.
- สิงห์ สุวรรณกิจ. “งานศึกษาผู้อยู่ในสถานระงับ: ทบทวนประวัติศาสตร์นิพนธ์และมวชนผู้เคลื่อนไหว.” *วารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 27*, ฉ. 1 (มกราคม - มิถุนายน 2558): 149-189.
- สุชาติ ทวีสิทธิ์, นฤพนธ์ ตัวจิเศษ, และ ชิตปภพ ประเสริฐโพธิ์. *ชุดความรู้เพื่อยุติการใช้ภาษาเกลียดชังและพฤติกรรมระรานบนโลกออนไลน์ต่อคนหลากหลายทางเพศ*. พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2565. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2022/07/568-LGBT-Program.pdf>.
- สุมาลี วงษ์วิจิต. *กฎหมายว่าด้วยละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามมิควรได้ (LW208)*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.
- สุรัสวดี แสนสุข และ พลสิทธิ์ จิระสันติมน. “ข้อสังเกตเบื้องต้นเกี่ยวกับหมิ่นประมาทและดูหมิ่นในกฎหมายอาญา.” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ปีที่ 8*, ฉ. พิเศษ (ธันวาคม 2560): 68-94.
- อิทธิพล โคตะมี, และ ชินกฤต เชื้ออินต๊ะ. “ความตายรายวัน ความจนชั่ววันจันทร์: การระบอบและความเหลื่อมล้ำในได้ทุนประวัติศาสตร์.” *Way Magazine*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2569, <https://waymagazine.org/interview-singh-suwanakit/>.
- Achrerová, Gabriela. “Political Correctness and Humour.” Bachelor’s Diploma thesis, Department of English and American Studies, Faculty of Arts, Masaryk University, 2015.
- Ahmad, Aijaz. “On Post Modernism.” *The Marxist* 27, no. 1 (January - March 2011): 4-38.
- Article 19. “ARTICLE 19 Tells Strasbourg Court to Protect the Freedom to Joke.” Article 19. Accessed February 22, 2026. <https://www.article19.org/resources/european-court-of-human-rights-any-restriction-on-the-freedom-to-joke-including-in-bad-taste-must-meet-the-high-standard-of-necessity/>.
- Article 19. “Defending Expression Since 1987.” Article 19. Accessed May 9, 2026. <https://stories.article19.org/article-19-defending-expression-since-1987/index.html#article>.

Article 19. “European Court of Human Rights: Contradictory Ruling in Two Key Free Expression and Terrorism Cases.” Article 19. Accessed May 9, 2026.

<https://www.article19.org/resources/european-court-of-human-rights-contradictory-rulings-in-two-key-free-expression-and-terrorism-cases/>.

Bacon, Francis. *The Essays*. United States: Nuvision Publications, 2009.

Beermann, Ursula. “Sick Humor.” In *Encyclopedia of Humor Studies*. Edited by Salvatore Attardo. Thousand Oaks, California: SAGE Publications, Inc., 2014.

Ben Weiss and Kennedy Homan. “Family Guy will no Longer be Making Jokes Around the LGBT Community.” Metea Media. Accessed February 23, 2026.

<https://meteamedia.org/13525/entertainment/family-guy-will-no-longer-be-making-jokes-around-the-lgbt-community/>.

Billig, Michael. *Laughter and Ridicule: Towards a Social Critique of Humour*. London: SAGE Publications Ltd, 2005.

Bonnerjee, Samraghni. “Introduction: Subaltern Women’s Resistance.” In *Subaltern Women’s Narratives: Strident Voices, Dissenting Bodies*. Edited by Samraghni Bonnerjee. New York: Routledge, 2021.

Boothman, Derek. “The Articles by Gramsci Published in English in International Press Correspondence.” *International Gramsci Journal* 1, no. 3 (2011): 23-36.

Bunting, Jude, and Gabrielle Guillemin. “Written Submission of Article 19: In the European Court of Human Rights Application No. 46883/15 Between ZB (Applicant) V. France (Respondent).” (10 October 2019). Accessed February 22, 2026.

<https://www.article19.org/wp-content/uploads/2019/10/ZB-Article-19-Intervention-10.10.19-FINAL-for-website.pdf>.

Chanan Yodhong. ““มนต์รักฟ้าทอง” ว่าด้วยสามัญลักษณ์ อารมณ์ขัน และการพูดถึง LGBTQ.” *The Matter*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569,

https://thematter.co/thinkers/homophobia-with-in-words/68832#_ftnref.

Crystal, David. *A Little Book of Language*. New South Wales, Australia: University of New South Wales Press Ltd., 2010.

- DTAC. “บุลลีไม่ใช่เรื่องตลก.” (วีดีโอ). 6 มกราคม 2565. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2569, <https://www.youtube.com/watch?v=TZ3lsdUDJs8>.
- ECHR Case Law. “Conviction of Man For Giving His Three-Year-Old Nephew a T-shirt, Worn at Nursery School, with the Slogans “I am a bomb” And “Jihad, born on 11 September”: No violation of Article 10 of the Convention.” ECHR Case Law. Accessed February 22, 2026. <https://www.echrcaselaw.com/en/echr-decisions/conviction-of-man-for-giving-his-three-year-old-nephew-a-t-shirt-worn-at-nursery-school-with-the-slogans-i-am-a-bomb-and-jihad-born-on-11-september-no-violation/>.
- EventPass “เลิกได้แล้ว หยุดใช้มุกตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศ.” Facebook. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.facebook.com/EventPassfanpage/posts/อีเว้นท์พาสขอแชร์-2022-ต้องพักได้แล้ว-มุกตลกเกี่ยวกับเรื่องเพศ-ยุคนี้ไม่มีใครเขา/7946277205446772/>.
- Gramsci, Antonio. *Selections from Political Writings (1921-1926)*. Edited and translated by Quintin Hoare. London: Lawrence and Wishart Ltd., 1978.
- Green, Marcus E. “Gramsci Cannot Speak: Presentations and Interpretations of Gramsci’s Concept of the Subaltern.” In *Rethinking Gramsci*. Edited by Marcus E. Green. New York, NY: Routledge, 2011.
- Guha, Ranajit. “Preface.” In *Subaltern Studies I: Writings on South Asian History and Society*. Edited by Ranajit Guha. New Delhi, India: Oxford University Press, 1982.
- Hughes, Geoffrey. *Political Correctness: A History of Semantics and Culture*. United Kingdom: John Wiley & Sons, Ltd, 2010.
- Jr., Lackland H. Bloom. “John Stuart Mill and Political Correctness.” *University of Louisville Law Review* 56, no.1 (2017): 1-35.
- Kock, Leon De. “Interview With Gayatri Chakravorty Spivak: New Nation Writers Conference in South Africa.” *A Review of International English Literature (ARIEL)* 23, no.3 (1992): 29-47.
- Koshy, Susan. “Subaltern.” In *Keywords for Gender and Sexuality Studies*. Edited by The Keywords Feminist Editorial Collective. New York: New York University Press, 2021.

- Kuipers, Giseline. "The Politics of Humour in the Public Sphere: Cartoons, Power, and Modernity in the First Transnational Humour Scandal." *European Journal of Cultural Studies* 14, no. 1 (2011): 63-80.
- Kuipers, Giseline. "The Social Construction of Digital Danger: Debating, Defusing, and Inflating the Moral Dangers of Online Humor and Pornography in the Netherlands and the United States." *New Media Society* 8, no. 3 (2006): 379-400.
- Kuipers, Giseline. "The Sociology of Humor." In *The Primer of Humor Research (Humor Research 8)*. Edited by Victor Raskin. Berlin and New York: De Gruyter Mouton, 2008.
- Liguori, Guido. "Conceptions of Subalternity in Gramsci." In *Antonio Gramsci: Critical Explorations in Contemporary Political Thought*. Edited by Mark McNally. United Kingdom: Palgrave Macmillan, 2015.
- Little, Laura E. "Regulating Funny: Humor and the Law." *Cornell Law Review* 94, no. 5 (July 2009): 1235-1292.
- Mill, John Stuart. "On Liberty." In *On Liberty, Utilitarianism, and Other Essays*. Edited by Mark Philp and Frederick Rosen. 2nd ed. United Kingdom: Oxford University Press, 2015.
- Nugraha, Ignatius Yordan. "It's just a Prank, Bro! ZB V. France and A Dark Humour that Turned Sour." *Strasbourg Observers*. Accessed February 22, 2026.
<https://strasbourgobservers.com/2021/10/12/its-just-a-prank-bro-zb-v-france-and-a-dark-humour-that-turned-sour/>.
- P. Wanutch. "ดีใจนักโทษแล้วยังไง? พลากู้งเล่นมุกฟ้าเหลืองใส่." *Thaiger*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://thethaiger.com/th/news/212121/>.
- Pluckrose, Helen, and James Lindsay. *Cynical Theories: How Activist Scholarship Made Everything about Race, Gender, and Identity and Why this Alarms Everybody*. Durham: Pitchstone Publishing, 2020.
- Ray, Raka, and Smitha Radhakrishnan. "The Subaltern, the Postcolonial, and Cultural Sociology." In *Handbook of Cultural Sociology*. Edited by John R. Hall, Laura Grindstaff, and Ming-Cheng Lo. New York, NY: Routledge, 2010.
- Riach, Graham K. *An Analysis of Gayatri Chakravorty Spivak's Can the Subaltern Speak?*. London, United Kingdom: Macat International Ltd., 2017.

- Sanook. “พอที! เหยียด ด้อยค่า มุกตลกเรื่องเพศ มารยาทพึงมีเพื่อให้สังคมน่าอยู่.” Sanook. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.sanook.com/campus/1410971/>.
- SOS Children’s Villages Thailand. ““ความแตกต่างไม่ใช่เรื่องตลก” หยุดล้อเล่นที่ไม่เข้ากับ LGBTQ+ เพื่อหัวใจที่ไม่เป็นแผล.” SOS Children’s Villages Thailand. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.sosthailand.org/blogs/2024/unfunny-jokes-lgbtq?srsltid=AfmBOoqiz6XTK1GjluE9m3VitLpOYFMW1ahbpfbSyVxfpkHW0dN-d69i>.
- Spivak, Gayatri Chakravorty. “*Can the Subaltern Speak?*.” In *Marxism and the Interpretation of Culture*. Edited by Cary Nelson and Lawrence Grossberg. London: Macmillan Education Ltd., 1988.
- Spring News. ““ความต่างไม่ใช่เรื่องตลก” หยุดใช้คำล้อเลียน LGBTQ+ ออกสื่อ.” Spring News. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://www.springnews.co.th/news/hot-issue/860555>.
- Stavros, Stephanos. “Sanchez and ZB v France: How Many More Restrictions to Freedom of Expression Should Strasbourg Accept?.” Oxford Human Rights Hub. Accessed May 9, 2026. <https://ohrh.law.ox.ac.uk/sanchez-and-zb-v-france-how-many-more-restrictions-to-freedom-of-expression-should-strasbourg-accept/>.
- Stott, Andrew. *Comedy: The New Critical Idiom*. New York, NY: Routledge, 2005.
- Ten, C. L. “*Mill’s On Liberty: Introduction*.” In *Mill’s On Liberty: A Critical Guide*. Edited by C. L. Ten. New York: Cambridge University Press, 2008.
- The Future of Free Speech. “Global Handbook on Hate Speech Laws.” The Future of Free Speech. Accessed May 9, 2026. <https://futurefreespeech.org/global-handbook-on-hate-speech-laws/>.
- The Matter. “ศาลในอังกฤษตัดสินให้การล้อเลียนผู้ชายว่า ‘ห่วยล้าน’ ถือเป็นการคุกคามทางเพศ.” The Matter. สืบค้นเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม 2569, <https://thematter.co/brief/174817/174817>.
- The Standard Team. “ตัวแทนกลุ่ม LGBTQ+ ยื่นหนังสือช่อง one เหนี่ยวเสนอเนื้อหาล้อเลียนกลุ่มความหลากหลายทางเพศ.” The Standard. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://thestandard.co/lgbtq-representatives-submit-a-letter-to-channel-one/>.
- Tsakalakis, Thomas. *Political Correctness: A Sociocultural Black Hole*. London and New York: Routledge, 2021.

- Tschapka, Lothar. "Political Correctness – A Threat to Free Speech?: Overcoming the Dilemma." Paper presented at UBT International Conference, Pristina Kosovo, 2018.
- Warittha Saejia. "ไม่ใช่กะเทยทุกคนเป็น 'คนตลก': การผลิตซ้ำที่ปิดบังความหลากหลาย." The Matter. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2569, <https://thematter.co/social/not-every-gay-is-funny/84190>.
- Young, Robert J. C. *Post-Colonialism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press Inc., 2003.
- Zimmerman, Jonathan. *Campus Politics: What Everyone Needs to Know*. New York, NY: Oxford University Press, 2016.